

AKADEMIE MÚZICKÝCH UMĚNÍ V PRAZE

HUDEBNÍ A TANEČNÍ FAKULTA

Hudební umění

Varhany

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**PRIESKUM PÍŠŤALOVÝCH ORGANOV
NA VYBRANOM ÚZEMÍ SLOVENSKA**

Juraj Slovík

Vedoucí práce: prof. Jaroslav Tůma

Oponent práce: odb. as. Pavel Černý

Datum obhajoby: 5. 6. 2018

Přidělovaný akademický titul: MgA.

Praha, 2018

ACADEMY OF PERFORMING ARTS IN PRAGUE

MUSIC AND DANCE FACULTY

Art of Music

Organ

MASTER´S THESIS

**PIPE ORGANS´ RESEARCH
ON SELECTED AREA IN SLOVAKIA**

Juraj Slovík

Thesis supervisor: Prof. Jaroslav Tůma

Thesis opponent: MgA. Pavel Černý

Date of thesis defence: 5. 6. 2018

Academic title granted: MgA.

Prague, 2018

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem magisterskou práci na téma

PRIESKUM PÍŠŤALOVÝCH ORGANOV NA VYBRANOM ÚZEMÍ SLOVENSKA

vypracoval samostatně pod odborným vedením vedoucího práce a s použitím uvedené literatury a pramenů.

Praha, dne

podpis diplomanta

Upozornění

Využití a společenské uplatnění výsledků diplomové práce, nebo jakékoliv nakládání s nimi je možné pouze na základě licenční smlouvy tj. souhlasu autora a AMU v Praze.

Na tomto mieste by som chcel vysloviť poďakovanie Mgr. art. Marekovi Cepkovi, ArtD. za cenné rady a postrehy; PhDr. Marianovi Alojzovi Mayerovi, Csc. za poskytnutie rozhovoru a usmernenie pri dokumentácii nástrojov; Mgr. Hilde Gulyásovej za preklady textov v maďarskom jazyku do slovenského jazyka; Mgr. Emílii Hluzinovej za preklady textov do anglického jazyka a všetkým, ktorí mi akoukoľvek formou pomohli pri písaní diplomovej práce.

Abstrakt

Práca obsahuje prehľad histórie dokumentácie píšťalových organov na Slovensku. Venujem sa spracovaniu údajov z vlastných prieskumov. Vytváram tabuľky a štatistiky na základe systematického prieskumu na území vybraných dekanátov Košickej arcidiecézy. Súčasťou práce je porovnanie skutočnosti s údajmi uvedenými vo firemných katalógoch organárskych dielní Angster a Gebrüder Rieger. Výsledky uvedené v predkladanej práci sú súčasťou dlhodobého prieskumu vykonávaného na území Slovenska od roku 1998.

Práca obsahuje 11 kapitol a prílohy.

Kľúčové slová: píšťalový organ, prieskum, zoznam organov, Angster, Rieger

Abstraction

This work contains an overview of the history of documentation of pipe organs in Slovakia. I deal with data processed from my own surveys. I create tables and statistics based on a systematic survey on the territory of the selected archives of the Archdiocese of Košice. I provide a comparison of the facts which can be found in the corporate catalogs of the Angster and Gebrüder Rieger organ works. The results presented in this thesis are part of a long-term survey conducted in Slovakia since 1998.

The work consists of eleven chapters and attachments.

Keywords: pipe organ, research, list of organs, Angster, Rieger

Obsah

0 Úvod	1
1 História a súčasnosť prieskumov na území Slovenska	2
2 Môj prieskum	6
3 Metodika prieskumov.....	10
4 Vzorová dokumentácia.....	13
5 Vzorová fotodokumentácia	19
6 Celkový súpis prieskumov	22
7 Nápisy na organoch.....	29
8 Porovnanie údajov v katalógoch.....	32
9 Kuriozity a príbehy	34
10 Iné výskumy	37
11 Pamiatková ochrana organov.....	38
12 Záver	40
Bibliografické odkazy.....	41
Príspevky v zborníkoch	41
Elektronické odkazy	42
Prílohy.....	43

Zoznam príloh

Príloha 1: Rozhovor Hudobný život	44
Príloha 2: Benátska charta	52
Príloha 3: Dokument o autenticite	55
Príloha 4: Weilheimský regulatív 1957	58
Príloha 5: Weilheimský regulatív 1970	60
Príloha 6: Výpis z dokumentácie	64
Príloha 7: Fotopríloha	65

O Úvod

V roku 2013 som bol prizvaný k vykonávaniu dokumentácie píšťalových organov vo východnej časti Slovenska. Dokumentácia prebieha v rámci projektu Ministerstva kultúry s názvom *Register národného kultúrneho dedičstva*. Činnosť zastrešuje Hudobné centrum v Bratislave.

Počas konferencie v roku 2000 v Bratislave sa Johann Trummer z mesta Graz (Rakúsko) vo svojom príspevku v bode 5 vyjadruje o potrebe katalogizácie nástrojov.¹ Podobne popredný slovenský organológ Marian Alojz Mayer uvádza viackrát vo svojich publikáciách necitlivé až barbarské zaobchádzanie s historicky cennými nástrojmi. Nezriedka sa stalo, že boli nástroje bez akejkoľvek dokumentácie prestavané, presunuté alebo zničené.²

Cieľom projektu Ministerstva kultúry je vytvoriť súpis všetkých píšťalových organov na území Slovenska z dôvodu absencie zoznamu tohto typu. Nástroje sa nachádzajú v kostoloch, chrámoch, školách, obradných miestnostiach, koncertných sálach, múzeách, divadlách, hoteloch...³

V rámci svojich prieskumov⁴ som navštívil 221 obcí a spísal dokumentáciu k 126 nástrojom. V práci uvádzam výstup mojich prieskumov formou tabuliek a fotodokumentácie.

¹ Porov.: TRUMMER str. 14

² Porov.: MAYER str. 190, ŠURIN str. 156

³ Zachovala sa informácia o už neexistujúcom píšťalovom organe (organ firmy Rieger-Kloss opus 3236 postavený v roku 1958 podľa firemného katalógu) v Hoteli Lomnica v Tatranskej Lomnici (podobne ako v slávnostnej sále Grand Hotela Pupp v Karlových Varoch – informácia na základe osobnej návštevy grandhotela 12.4.2017). Zdroj online: <http://www.hotellomnica.sk/6-zaujímavosti-ktore-ste-o-hoteli-urcite-nevedeli>

⁴ V práci používam slovo „prieskum“ aj slovo „dokumentácia“ na popis rovnakej činnosti

1 História a súčasnosť prieskumov na území Slovenska

Prvé snahy vypracovania zoznamu nástrojov na Slovensku boli už v polovici 60. rokov v rámci Hudobného oddelenia Slovenského národného múzea.⁵ V druhej polovici 20. storočia sa PhDr. Otmar Gergelyi (1919 – 1995) a MUDr. Karol Wurm (1913 - 1993) pri mapovaní výskytu píšťalových organov zameriavali na historické nástroje. Prvé články o ich prieskume sa objavujú v zborníkoch *Acta organologica*: „V roku 1973 vyšiel v slovenčine prvý súpis organov Stredoslovenského kraja, o dva roky neskôr vyšiel tento súpis v rozšírenej podobe aj po nemecky (*Historische Orgeln und Gehäuse in der Mittelslowakei*, *Acta organologica* 9, 1975). Ďalšie kraje boli vydané iba v nemeckom jazyku, a to organy Západoslovenského kraja v r. 1980 (*Acta organologica* 14, 1980) a Východoslovenského kraja v r. 1991 (*Acta organologica* 22, 1991).“⁶ Bohatá činnosť spomínaných prieskumníkov je zhrnutá v populárno-vedeckej publikácii *Historické organy na Slovensku*. Publikácia má dve dvojjazyčné (slovensko-nemecké) vydania (1982 a 1989) s minimálnymi rozdielmi (rozdiel popisu 4 nástrojov) a nákladom 8000 výtlačkov.

Pokračovateľom v činnosti sa stal synovec Otmara Gergelyiho organológ Marian Alojz Mayer. Mayer so svojím ujom Otmarom absolvoval veľa prieskumov už vo svojom detstve a Mayerov otec bol organistom, takže vzťah ku kráľovskému nástroju bol u spomínaného organológa pestovaný dlhé roky. Spolu s doc. Ladislavom Mokrým inicioval dlhodobý a systematický prieskum územia celej republiky. Po viacročnom úsilí sa podarilo v roku 1998 spustiť projekt Ministerstva kultúry Slovenskej republiky: *Register národného kultúrneho dedičstva*.⁷

Mayer publikoval knižné monografie⁸:

- Organ ako hudobný a architektonicko-výtvarný artefakt v tvorbe Martina Šašku⁹

⁵ Údaje z rozhovoru účastníkov: Ján Vladimír Michalko, Stanislav Šurin, Marian Alojz Mayer. Rozhovor dostupný na: <http://hc.sk/hudobny-zivot/clanok/rozhovory/665-perspektiva-mnohych-historickych-organov-na-slovensku-je-desiva/>
Celý rozhovor uvádzam v prílohe 1.

⁶ Citované online: <http://organy.hc.sk/web/src/uvod.php>

⁷ Čerpané z osobného rozhovoru s PhDr. Marianom Alojzom Mayerom, Csc. uskutočneného dňa 10.4.2018.

⁸ Zoznam uvedených monografií je prebratý z internetovej stránky Hudobného centra v Bratislave: <http://hc.sk/hudba/osobnost-detail/521-marian-alojz-mayer>
Na uvedenej internetovej adrese je dostupný zoznam ďalších autorových štúdií, kapitol v knihách, vedeckých článkov.

- Organy v Bratislave / Orgeln in Bratislava¹⁰
- Martin Šaško a jeho organárska škola¹¹
- Dejiny organa na Slovensku od najstarších čias po súčasnosť¹²

Od roku 2000 sa pridal k prieskumom Hudobného centra Marek Cepko¹³. Výstupom Cepkových prieskumov a dokumentácie píšťalových organov na Slovensku je dizertačná práca *Komplexné hodnotenie organov firmy Rieger, Krnov postavených na Slovensku od založenia firmy v roku 1873 po koniec 1. svetovej vojny*.¹⁴

Za zmienku stojí kapitola *Organ v slovanských krajinách* v knihe Ferdinanda Klindu *Organ v kultúre dvoch tisícročí*. Autor sa populárnym štýlom venuje najstarším organom na území Slovenska, organárom pôsobiacim na území Slovenska a formuluje znaky slovenských organov:¹⁵ „Najviac historických organov od slovenských organárov sa nám zachovalo z 18. storočia. Väčšinou sú to síce malé jednomanuálové organy a pozitívy (bez pedála), ale predstavujú cenné, zaujímavé a rázovité inštrumentárium, ktoré svojou stavebnou a zvukovou charakteristikou tvorí kamienok v pestrej mozaike európskych organov. Možno ich nájsť v najmenších obciach, odľahlých dolinách, tam, kde nikdy nebolo dosť peňazí, aby ich nahradili „modernejším“ a väčším nástrojom.“¹⁶

Píšťalovým nástrojom vo vybranej oblasti mesta Trnava a jej okolia sa venuje Stanislav Šurin. V zborníku *Historické organy*, ktorý bol vydaný pri príležitosti organizovania organologickej konferencie uvádza výber dokumentácie nástrojov.¹⁷

⁹ Kandidátska dizertačná práca; vydavateľ: Umenovedný ústav SAV, Bratislava 1988

¹⁰ Spoluautor je Stanislav Šurin; Dispozície a základný technický popis / Dispositionen und technische Übersicht; vydavateľ: Bachova spoločnosť na Slovensku, Bratislava 2000

¹¹ Vydavateľ: Hudobné centrum, Bratislava 2003, 203 s. ISBN 80-88884-47-0

¹² Vydavateľ: Vysoká škola múzických umení, Divis-Slovakia, Bratislava 2009

¹³ Informácia na základe osobného rozhovoru s Mgr. art. Marekom Cepkom, ArtD. uskutočneného dňa 9.4.2018

¹⁴ Vysoká škola múzických umení v Bratislave, Hudobná a tanečná fakulta, Katedra teórie hudby, 2008

¹⁵ Porov.: KLINDA str. 166-173

¹⁶ KLINDA str. 166

¹⁷ Viac informácií ŠURIN str. 156

V elektronickej verzii sú vybrané prieskumy Mayera a Cepka vydané na 2 DVD nosiči s názvom *Organy a organári na Slovensku 1651 – 2006*.¹⁸ Súčasťou DVD sú aj audio a video ukážky vybraných nástrojov.

Podľa mojich doterajších vedomostí je najnovšou publikáciou kniha Andreja Štafuru: *Historické organy stredného Gemera*¹⁹ vydaná v roku 2016.

Na internete je nespočetné množstvo webových stránok, kde sú k dispozícii viac či menej relevantné zoznamy a dokumentácie organov na Slovensku. Údaje sú často nsystematizované a neaktuálne. Uvádzam len pár príkladov ku každej kategórii:

- zoznamy:

<http://www.organisti.sk> v záložke *Organy* sa nachádza popis 362 nástrojov²⁰

<http://www.organista.wbl.sk/> v záložke *Organy* sa nachádza popis 81 nástrojov²¹

<https://organista80.webnode.sk/> v záložke *Organy na Slovensku* sa nachádza popis štyroch nástrojov²²

<http://organkg.mypage.cz/menu/obsah> v záložke *Dispozície* sa nachádza popis troch nástrojov²³

- webové stránky organárskych dielní:

www.dielnabies.sk v záložke *Výroba* sa nachádza popis 21 nástrojov²⁴

www.organarnovak.vlastnyweb.sk/ v záložke *Fotogaléria* sa nachádza popis 5 nástrojov na území Slovenska²⁵

www.dielnabednar.wbl.sk v záložke *Referencie* a následne v záložke *Oprava organov* sa nachádza popis 2 nástrojov²⁶

¹⁸ Vydavateľ: Hudobné centrum, Bratislava 2006. ISBN 978 80-88884-79-9

¹⁹ ŠTAFURA, Andrej: *Historické organy stredného Gemera*. Revúca : Quirinus, 2016. ISBN 9788097254100

Na internetovej stránke <http://uhv.sav.sk/ustav/vedecki-pracovnici/mgr-art-andrej-stafura-phd/> je dostupný zoznam ďalších autorových štúdií.

²⁰ Údaje zo dňa 8.4.2018

²¹ Údaje zo dňa 8.4.2018

²² Údaje zo dňa 8.4.2018

²³ Údaje zo dňa 11.4.2018

²⁴ Údaje zo dňa 13.4.2018

²⁵ Údaje zo dňa 13.4.2018

²⁶ Údaje zo dňa 13.4.2018

- príspevky na sociálnych sieťach:

www.facebook.com/organykysuce/²⁷

www.facebook.com/pistaloveorgany²⁸

- študentské práce:

www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Olostiak7/subor/Stofejova.pdf²⁹

- webové stránky farností a cirkevných zborov:

www.velkykostol.sk/hudba/organy/³⁰

www.martinnadzitavou.sk/organ.phtml?id3=43208³¹

www.novabystrica.sk/farnost/428-palovgan-novystrica³²

²⁷ Údaje zo dňa 11.4.2018

²⁸ Údaje zo dňa 13.4.2018

²⁹ Práca študentky Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove. Údaje zo dňa 13.4.2018

³⁰ Údaje zo dňa 13.4.2018

³¹ Popis organa v obci Martin nad Žitavou. Údaje zo dňa 13.4.2018

³² Popis organa v obci Nová Bystrica. Údaje zo dňa 13.4.2018

2 Môj prieskum

Od roku 2013 sa mi podarilo zadokumentovať 126 píšťalových organov. Spočiatku boli objekty³³ rozptýlené, avšak do súčasnosti sa mi podarilo systematicky preskúmať oblasti dekanátov Trebišov, Košice – Juh, Košice – Východ. Mapoval som všetky mne dostupné objekty na uvedenom území. Delenie oblasti podľa rímskokatolíckej cirkvi som prebral z dôvodu štatisticky najvyššieho počtu skúmaných objektov³⁴. Na vybranom území pôsobia viaceré cirkvi:

- rímskokatolícka cirkev (rk)³⁵
- evanjelická cirkev augsburského vyznania (ecav)
- reformovaná kresťanská cirkev na Slovensku (ref) (slovenské aj maďarské cirkevné zbory)
- /pravoslávna cirkev/
- /gréckokatolícka cirkev/
- /iné/³⁶

Tabuľka 1 Počet organov na území vybraných dekanátov

Dekanát Trebišov			
Cirkev	Počet kostolov	Počet organov	Percento z počtu
rímskokatolícka	44	20	45%
evanjelická a. v.	1	0	0%
reformovaná	20	5	25%

Dekanát Košice – Východ			
Cirkev	Počet kostolov	Počet organov	Percento z počtu
rímskokatolícka	26	12	46%
evanjelická a. v.	8	4	50%
reformovaná	3	2	67%

³³ Pojmom objekt myslím priestor, kde je umiestnený predmet skúmania.

³⁴ Vychádzam z údajov Štatistického úradu Slovenskej republiky o náboženskom vyznaní obyvateľstva júl 2012:

- okres Trebišov rímskokatolícka cirkev 46%, gréckokatolícka cirkev 21%, pravoslávna cirkev 1.2%, evanjelická cirkev a.v. 0.7%, reformovaná cirkev 13%

³⁵ V zátvorkách za názvom cirkvi uvádzam skratku, ktorú používam v celej práci. Kvôli prehľadnosti textu neuvádzam napriek zaužívanému štandardu patrocínia kostolov.

³⁶ Cirkvi ohraničené lomkami pri slávení liturgie organ nepoužívajú

Dekanát Košice - Juh			
Cirkev	Počet kostolov	Počet organov	Percento z počtu
rímskokatolícka	32	18	56%
evanjelická a. v.	0	0	0%
reformovaná	12	4	33%

Údaje v tabuľke 1 sú spracované podľa získaných informácií z mojich prieskumov. V stĺpci *Počet kostolov* uvádzam počet všetkých kostolov danej cirkvi na území dekanátu. V stĺpci *Počet organov* uvádzam, v koľkých kostoloch je píšťalový organ, vo zvyšných kostoloch je umiestnený iný (digitálny organ, harmónium, syntetizátor, ...) alebo žiadny hudobný nástroj. V stĺpci *Percento z počtu* uvádzam percentuálny prepočet k počtu kostolov danej cirkvi.

Štatistiku ovplyvňujú chýbajúce údaje z farnosti Rozhanovce (dekanát Košice – Východ), kam sa mi po viacročnom úsilí nepodarilo dostať.

Na obrázku 1 je farebne vyznačená oblasť, kde som systematicky zmapoval výskyt píšťalových organov.



Obrázok 1 Zobrazenie systematicky skúmaných oblastí.

Zdroj: Schematizmus Košickej arcidiecézy. Dostupné na: <http://farskyurad.sk/>

Systematický prieskum spočíva v navštívení všetkých objektov na danom území. Jednotlivé objekty som vyhľadával pomocou webových stránok cirkví:

- rímskokatolícka cirkev:

Schematizmus Košickej arcidiecézy dostupný na:

farskyurad.sk

- evanjelická cirkev augsburského vyznania:

Delenie seniorátov a cirkevných zborov dostupné na:

ecav.sk/?p=adresar/ADRsenior/ADRmapa

- reformovaná kresťanská cirkev na Slovensku:

Delenie seniorátov a cirkevných zborov dostupné na:

reformata.sk (slovenská a maďarská verzia)

V tabuľke 2 pracujem s údajmi nazbieranými zo 126 organov. Menujem všetkých organárov, s ktorými nástrojmi som sa stretol. V stĺpci *Počet organov* uvádzam, koľko nástrojov som mal možnosť od daného organára dokumentovať. V stĺpci *Percento z celku* uvádzam percentuálny prepočet k celku 126 nástrojov. Položka *neurčené* hovorí o chýbajúcom firemnom štítku na hracom stole alebo o chýbajúcom akomkoľvek znaku na základe, ktorého by sa dal vydedukovať staviteľ organa (najčastejšie ide o prestavby organov alebo zdevastované organy)³⁷.

³⁷ Príklady kostolov: Boľ rk, Byster ref, Čakanovce ecav, Červenica rk, Kokšov-Bakša rk, Lastovce rk, Malčice ref, Malé Ozorovce rk, Michalany rk, Michalovce ecav, Olšovany rk, Palín ref, Ruskov rk, Svit rk, Trstené pri Hornáde ref, Veľké Kapušany rk, Vojka rk, Zemplínsky Branč rk

Tabuľka 2 Organári a počet organov

Organár	Počet organov	Percento z celku
Angster József és Fia	10	8%
Baxa Tomáš, Baxa Pavel	1	1%
Dielňa Bies	2	2%
Dřevopodnik města Brna Varhanářství	1	1%
Gábor Štefan	3	2%
Gábor Štefan, Baxa Pavol	1	1%
Guna Julius	3	2%
Hauser Ladislav	1	1%
Jahn Johannes	1	1%
Kerékgyártó István	2	2%
Mozsny Vincze	1	1%
Organa	13	10%
Országh Sándor	2	2%
Petr Emanuel Štěpán	1	1%
Gebrüder Rieger	51	40%
Rieger-Kloss	3	2%
Seedler Ephraim	1	1%
Schiffner Heinrich	1	1%
Szalay Gyula	1	1%
Štein Emanuel, Tuček Bohumil	1	1%
Tuček Jan	7	6%
Zimmer Andreas	1	1%
neurčené	18	14%

3 Metodika prieskumov

Metodika je prebraná z predošlých prieskumov Mayera a Cepka.

Dokumentácia prebieha v súpise nasledujúcich faktov:

- poloha organovej skrine (v rámci interiéru objektu)
- poloha hracieho stola
- ak je inštalované: umiestnenie elektrického čerpadla vzduchu
- ak je inštalovaný: typ čerpaceho mechu
- typ zásobovacieho mechu
- typ vzdušnice
- typ tónovej a registrovej traktúry
- zistenie funkčnosti klávesov a pedálov v celom rozsahu pri jednotlivých registroch
- zistenie funkčnosti ovládačov registrov
- zistenie funkčnosti pomocných zariadení (voľné kombinácie, pevné kombinácie, valec registrového crescenda, balančná páka žalúzií, tremolo,...)
- výška a repetície viacradových registrov (mixtúr)
- zistenie dostatočnosti zásobovania vzduchom pri veľkom odbere vzduchu (10 hlas)
- overenie skutočností vo vnútri organovej skrine – kontrola počtu jednotlivých registrových píšťalových radov, umiestnenie registrových píšťalových radov, kontrola počtu píšťal, kontrola repetícií, rozmiestnenie píšťal (diatonické C x Cis strana, chromatické,...)

Fotodokumentácia:

- objekt z vonkajšieho pohľadu
- umiestnenie nástroja v interiéri
- detail na prospekt nástroja
- hrací stôl
- dispozícia nástroja
- nečakané / neštandardné technické riešenia, kuriozity

Pri spisovaní dokumentácie vychádzam z klasifikácie³⁸ jednotlivých častí takto:

- mechy:
 - podľa funkcie: čerpací, zásobovací, vyrovnávací
 - podľa typu: klinový faldový, klinový bezfaldový, rovnobežne stúpajúci faldový (magazínový)³⁹, rovnobežne stúpajúci bezfaldový (plavákový)

- vzdušnice:
 - podľa kanciel: s registrovými kancelami, s tónovými kancelami, skriňová
 - podľa typu: zásuvková, bodcová, kuželková, výpustková

- traktúry:
 - podľa typu: mechanická, pneumatická, elektrická, elektro-pneumatická

- píšťaly:
 - podľa typu: labiálne, jazykové
 - podľa tvaru: cylindrické, kónické, lievikovité
 - podľa krytia: otvorené, kryté, polokryté
 - podľa materiálu: drevené, kovové⁴⁰

- označovanie tónov:
 - A veľké „a“ (110 Hz)⁴¹
 - a⁰ malé „a“ (220 Hz)
 - a¹ jednočiarkové „a“ (440 Hz)
 - a² dvojčiarkové „a“ (880 Hz)
 - a³ trojčiarkové „a“ (1760 Hz)

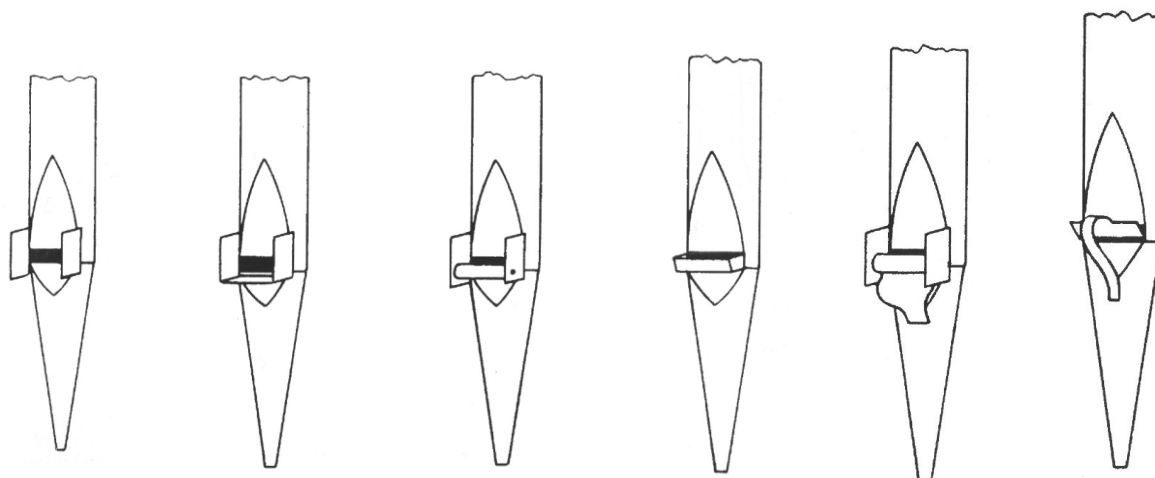
³⁸ Často sa literatúra v označovaní a triedení častí organa rozchádza (MLČOCH Varhany od teorie k praxi, BĚLSKÝ Nauka o varhanách, MAYER Dejiny organa na Slovensku, KLINDA Organ v kultúre dvoch tisícročí, PLÁNSKÝ Zařízení varhan). Ja som sa priklonil ku klasifikácii podľa Cepkovej dizertačnej práce a podľa zaužívanej metodiky pri prieskumoch. Uvádzam položky, s ktorými som sa počas prieskumov stretol.

³⁹ Podľa počtu faldov označujem mechy ako jednoduché pri jednom falde, ako dvojité pri dvoch faldoch, atď.

⁴⁰ Pri kovových píšťalách určujem podľa možností aj typ kovu: zinok, organový kov,...

⁴¹ Frekvencia výšky tónov udávaná pre rovnomerne temperované ladenie

- tvar bočných brád lábia:



a. bočné b. skriňové c. bočné d. mostíkové e. spodné f. sláčikové
s intonačným
valčekom

Obrázok 2 Porovnanie tvarov bočných brád labiálnych píšťal

Zdroj: PLÁNSKÝ str. 27

Pri samotnom prieskume vychádzam aj z vlastných vedomostí nadobudnutých počas štúdia absolvovaním predmetu Náuka o organe (dva roky na Konzervatóriu v Bratislave a jeden rok na HAMU v Prahe). Na overenie správnosti počtu a postavenia registrových radov je dôležité vedieť rozpoznávať relatívne stopové výšky píšťal; rozdiely medzi základnými píšťalovými radmi: principálový, flautový, sláčikový, jazykový; tvary ukončenia píšťal; tvar bočných brád lábia (obrázok 2); materiál píšťal; ... Umiestnenie registrov potvrdzujem zahraním tónu príslušného registra a kontrolou znejúceho píšťalového radu. Repetície zmiešaných hlasov určujem pri hracom stole podľa sluchu a potom vizuálne pri danom registri.

Často sa stane, že dokumentácia sa premení na detektívku. Určovanie, kde je ktorá píšťala umiestnená⁴² alebo ktoré píšťalové rady patria ktorému manuálu (pri použití extenzií a transmisií)⁴³, sa v jednom prípade skončilo mojou rezignáciou⁴⁴.

⁴² Príklady: Chminianske Jakubovany ecav, Gánovce ecav, Švábovce ecav

⁴³ Príklady: Ruskov rk, Poprad rk Konkatedrála

⁴⁴ Organ v Gánovciach ecav firmy Tuček som dokumentoval 2 hodiny bez výraznejšieho posunu v práci

4 Vzorová dokumentácia

Uvádzam vzorovú dokumentáciu organa v evanjelickom a. v. kostole v Poprade.

LOKALITA

Názov lokality (obce, mesta, alebo obec, časť obce a pod.)

Poprad

Názov lokality historický (ak bol odlišný od dnešného)

Teutschendorf

Okres

Poprad

Kraj

Prešovský

Cirkevný zbor

Poprad

Seniorát

Tatranský

Dištrikt

Východný

BUDOVA

Lokalita (obec)

Poprad

Bývala lokalita (ak bol objekt presunutý)

-

Rok vzniku

1834

Informácia o dátume od-do bol objekt v bývalej lokalite

-

Názov stavby slovenský

Kostol evanjelickej cirkvi augsburského vyznania

Názov stavby ak bol dobový

-

Popis slovenský

Kostol Svätej Trojice v prísnom klasicistickom slohu vyprojektoval župný inžinier Ján Fabrici (Johann de Fabriczy). Priečelie s portálom rámujú pilastre s iónskymi

hlavicami, ktoré nesú dvojité rímsu. Tento motív zopakoval autor na veži, vytvoriac samostatnú malú architektúru s tympanómom, ukončenú guľou s krížom. Sieňový priestor chrámu obdĺžnikového pôdorysu, výborne osvetlený vysokými oknami, ktoré podporujú monumentalitu fasád, je zaklenutý nad oltárnym priestorom. Klenby spočívajú na masívnych pilieroch s rímsovými hlavicami, ktoré nesú trojstrannú emporu. Dobre osvetlený interiér dáva sieňovému priestoru prehľadnosť a dojem ľahkosti konštrukcie.

ORGAN

Text o histórii organa slovenský:

Organ firmy Gebrüder Rieger, opus 2206, postavený v roku 1925

A/ Špecifikácia organa:

Dvojmanuálový organ s pedálom II / P / 15(11) (5(3) + 7(6) + 3(2))

B/ Dispozícia prehľadná:

I. manuál (C – g³)

Bourdon 16', Principal 8', Gedeckt 8', Salicional 8', Oktave 4'

II. manuál (C – g³ / C – g⁴ žalúziový)

GeigenPrincipal 8', RohrFlöte 8', Aeoline 8', Vox coelestis 8', Flöte 4', Piccolo 2', Mixtur 4x 2²/₃'

Pedál (C – f¹)

Subbas 16', Cello 8', FlötenBass 8'

Traktúry: pneumatické

Vzdušnice: s registrovými kancelami

Spojky: II / I, I / P, II / P; Superspojky: Super II, Super II / I;

Subspojky: Sub II / I

Pomocné zariadenia: 1 voľná kombinácia; pevné kombinácie (Piano, Mezzoforte, Forte); registrové crescendo (valec); balančná páka žalúzií II. manuálu; vypínač kombinácií; vypínač registrového crescenda

C/ Technický popis slovenský:

SKRIŇA

umiestnenie: na zadnej empore na osi symetrie chrámovej lode

HRACÍ STÔL

samostatne stojaci pred organovou skriňou na osi symetrie

manuálové klaviatúry: rozsah C-g³; 56 klávesov

pedálová klaviatúra: rozsah C-f¹; 30 klávesov; rovnobežná – plochá, kratšie klávesy sa smerom ku okrajom klaviatúry predlžujú

ovládanie registrov a pomocné zariadenia:

rad bielych sklopiek s farebným odlíšením terčikov z porcelánu nad klaviatúrou II. manuálu (I. manuál biele; II. manuál ružové; pedál modré; spojka II / I, superspojka II / I, subspojka II / I ružovo-biele; superspojka II ružový; spojka I / P bielo-modrý; spojka II / P ružovo-modrý): Oktave 4', Gedeckt 8', Salicional 8', Principal 8', Bourdon 16' — II / I, Super II / I, Sub II / I, Super II, I / P, II / P — GeigenPrincipal 8', RohrFlöte 8', Aeoline 8', Vox coelestis 8', Flöte 4', Piccolo 2', Mixtur 4 fach — Subbass 16', Cello 8', FlötenBass 8'

nad registračnými sklopkami rad menších bielych plochých sklopiek voľnej kombinácie s číselným označením registrov

nad sklopkami voľnej kombinácie ukazovateľ registrového crescenda

rad tlačidiel pod klaviatúrou I. manuálu (popísané bielymi terčikmi z porcelánu nad tlačidlami): 1 čierne: Vypínač voľnej kombinácie; 1 bledé: Zapínač voľnej kombinácie; 1 čierne: Vypínač pevných kombinácií; 3 bledé: pevné kombinácie (Piano, Mezzoforte, Forte); 1 bledé: Zapínač registrového crescenda; 1 čierne: Vypínač registrového crescenda

nad klaviatúrou pedála: valec registrového crescenda, balančná páka (žalúzie II. manuálu)

TRAKTÚRY

tónová: pneumatická tlaková

registrová: pneumatická tlakovo – výpustná

VZDUŠNICE

typ: s registrovými kancelami – kuželkové

vzdušnica I. manuálu: za ľavým a stredným prospektovým poľom organovej skrine

usporiadanie tónov: chromaticky g³→C

usporiadanie registrov:

1. Principal 8' C-E za stredným prospektovým poľom, drevené, kryté; F-h⁰ v ľavom a strednom prospektovom poli, otvorené, cylindrické, zinok, bočné brady s drevenými intonačnými valčekmi, predsadené lábia; c¹-g⁴ otvorené, cylindrické, organový kov
gis³-g⁴ extenzia Oktave 4'
2. Salicional 8' C-H otvorené, cylindrické, zinok, bočné brady s drevenými intonačnými valčekmi, oblé výrezy; c⁰-h⁰ otvorené, cylindrické, zinok, skriňové brady, oblé výrezy; c¹-g³ otvorené, cylindrické, organový kov, skriňové brady, oblé výrezy
3. Bourdon 16' C-h¹ drevené, kryté, 2 lábiové výrezy; c²-g⁴ kryté (kovové klobúky), cylindrické, organový kov, bočné brady, 2 lábiové výrezy; gis³-g⁴ extenzia Gedeckt 8'

vzdušnica II. manuálu: za vzdušnicou I. manuálu v žalúziovej skrini

usporiadanie tónov: chromaticky g⁴→C

usporiadanie registrov:

1. Mixtur 4x 2²/₃' otvorené, cylindrické, kvart-kvintové repetície na f², c³, gis³
 1. rad: C-e⁰ zinok, bočné brady; f⁰-g³ organový kov
 2. rad: C-H zinok, bočné brady; c⁰-g⁴ organový kov
 3. rad: C-E zinok, bočné brady; F-g⁴ organový kov
 4. rad: C-g³ organový kov

C - 2²/₃' + 2' + 1¹/₃' + 1'; f² - 4' + 2²/₃' + 2' + 1¹/₃';
c³ - 5¹/₃' + 4' + 2²/₃' + 2'; gis³ - 8' + 5¹/₃'
2. Flöte 4' C-e⁰ drevené, otvorené, oblé výrezy; f⁰-g⁵ otvorené, cylindrické, organový kov, oblé výrezy;
g⁴-g⁵ extenzia Piccolo 2', oktávová repetícia na gis⁴
3. RohrFlöte 8' C-h⁰ drevené, polokryté (prevrtané štuple), oblé výrezy; c¹-g³ polokryté (kovové klobúky s rúrkami), cylindrické, organový kov, bočné brady, 2 lábiové výrezy; gis³-g⁴ otvorené, cylindrické, organový kov
4. Aeoline 8' C-H otvorené, cylindrické, zinok, bočné brady s drevenými intonačnými valčekmi; c⁰-f⁰ otvorené, cylindrické, zinok, mosadzné sláčikové brady s drevenými regulačnými maticami; fis⁰-g³ otvorené, cylindrické, organový kov, mosadzné sláčikové brady s drevenými regulačnými maticami; gis³-g⁴ otvorené, cylindrické, organový kov

5. Vox coelestis 8´ 2x
 1. rad c^0-f^0 otvorené, cylindrické, zinok, mosadzné sláčikové brady s drevenými regulačnými maticami; fis^0-g^3 otvorené, cylindrické, organový kov, mosadzné sláčikové brady s drevenými regulačnými maticami; gis^3-g^4 otvorené, cylindrické, organový kov
 2. rad od c^0-g^4 znejú píšťaly registra Aeoline 8´
6. GeigenPrincipal 8´ C-h¹ otvorené, cylindrické, zinok, bočné brady; c^2-gis^2 otvorené, cylindrické, organový kov, bočné brady; a^2-g^4 otvorené, cylindrické, organový kov

vzdušnica pedála: za pravým prospektovým poľom orientovaná kolmo na prospekt

usporiadanie registrov:

1. Subbas 16´ C-f² drevené, kryté, oblé výrezy; fis^1-f^2 extenzia FlötenBass 8´
2. Cello 8´ C-G v pravom prospektovom poli, otvorené, cylindrické, zinok, bočné brady s drevenými intonačnými valčekmi, predsadené lábia; Gis-H otvorené, cylindrické, zinok, bočné brady s drevenými intonačnými valčekmi; c^0-f^1 otvorené, cylindrické, zinok, mosadzné sláčikové brady s drevenými regulačnými maticami

VZDUCHOVÁ SÚSTAVA

mechy: zásobovací: rovnobežne stúpajúci jednoduchý faldový (fald orientovaný dovnútra) v podstavci organovej skrine pod vzdušnicami manuálov a pedála; čerpací: klinový faldový jednoduchý s pákou na ľavej stene podstavca organovej skrine

elektrické čerpadlo vzduchu: za organovou skriňou v tlmiacej skrini

poznámka: pri hre na Tutti čerpadlo nestačí zásobovať organ vzduchom

Firemný nápis:

RIEGER

Uviest', či je organ zachovaný alebo nie:

Organ sa používa, je v uspokojivom technickom stave

Pedály: 1

Manuály: 2

Počet registrových sklopiek: 15

Počet radov: 11

Práce na organe (zoznam prác na organe)

1/ Organár:

Gebrüder Rieger, opus 2206

Rok, kedy boli práce vykonávané od-do :

1925

Typ práce

novostavba

Text, ktorý sa má zobrazit' pri zozname prác na danom organe

-

Práce na organe (zoznam prác na organe)

2/ Organár:

Franzen

Rok, kedy boli práce vykonávané od-do :

2007

Typ práce

výmena elektrického čerpadla vzduchu

5 Vzorová fotodokumentácia

Uvádzam vzorovú fotodokumentáciu organa v evanjelickom a. v. kostole v Poprade.



Obrázok 3 Celkový fotozáber objektu (Poprad ecav)



Obrázok 4 Umiestnenie organa v priestore



Obrázok 5 Pohľad na prospekt



Obrázok 6 Pohľad na hrací stôl



Obrázok 7 Dispozícia organa

6 Celkový súpis prieskumov

V tabuľke 3 uvádzam výstup mojich prieskumov v rozmedzí rokov 2013 – 2017. V stĺpci *Obec* uvádzam obec resp. miesto kde sa skúmaný objekt nachádza. V stĺpci *Cirkev* skratkou určujem, ktorá cirkev nástroj spravuje (rk – rímskokatolícka, ecav – evanjelická augsburského vyznania, ref – reformovaná kresťanská cirkev na Slovensku). V stĺpci *Organár* uvádzam meno firmy, resp. staviteľa nástroja. V stĺpci *Rok* uvádzam rok postavenia buď podľa katalógových záznamov alebo iných dostupných informácií (nápís na organovej skrini, informácia od miestnych ľudí, odhad podľa typických znakov,...). V stĺpci *Opusové číslo* uvádzam číslo nájdené na hracom stole. V prípade, že opusové číslo chýba, doplnil som ho podľa katalógu a miesta, kde organ stojí, ak je zapísaný v katalógu; v opačnom prípade je opusové číslo nezapísané. V stĺpci *Počet manuálov* uvádzam reálny počet manuálov dokumentovaného nástroja. V stĺpci *Počet registrov* uvádzam počet registrových sklopiek na hracom stole (ak sa líši počet vystavaných radov od počtu sklopiek, tak počet vystavaných radov uvádzam v zátvorke). Napríklad nástroj v Ruskove rk má 24 registrových sklopiek ale vystavaných radov len 17 (extenzie a transmisie registrov), teda zápis v tabuľke: 24 (17). V stĺpci *Rozsah manuálu/pedála* uvádzam tónový rozsah nástroja. Ak organ nemá pedál uvádzam za lomkou pomlčku. Napríklad Bačkovík rk je jednomanuálový organ bez pedála, teda zápis v tabuľke C-c3 / - . Ak má organ krátku oktávu, tak zápis vyzerá takto: C, D, E, F, G, A - ... V prípade, že vzdušnica má iný rozsah ako je tónový rozsah, tak rozsah vzdušnice uvádzam v zátvorke. Výnimku tvoria vybudované superspojky, ktoré sú zväčša len na jednom manuáli a druhý manuál má teda iný rozsah vzdušnice. Túto skutočnosť usmerňujem v stĺpci *Poznámka*. Príklad: C-f3 / C-h0 (C-H) uvedený organ má rozsah manuálu C-f3, pedálová klaviatúra má 24 kláves, pedálová vzdušnica má rozsah 12 tónov. V stĺpci *Typ traktúr* uvádzam použitý typ traktúry. Ak nie je v *Poznámke* uvedené inak, tak je tónová i registrová traktúra rovnaká. V stĺpcoch *Typ vzdušnic* a *Typ kanciel* uvádzam použité riešenie prívodu vzduchu k píšťalám. V stĺpci *Poznámka* uvádzam ostatné údaje, ktoré sa týkajú daného nástroja.

Kvôli lepšej čitateľnosti je tabuľka 3 orientovaná na šírku.

Tabuľka 3 Celkové zhrnutie prieskumov

	Obec	Cirkev	Organár	Rok postavenia	Opusové číslo	Počet manúálov	Počet registrov	Rozsah manúálu/ pedála	Typ traktúry	Typ vzdušník	Typ kanciel	Poznámka
1	Bačkovík	ecav	pravdepodobne Andreas Zimmer	2. polovica 19. storočia	-	1	6	C-c3 / -	mechanické	zásuvková	tónové	tónová traktúra bodcová
2	Bánovce nad Ondavou	ref	Angster	1898	294	1	6	C-f3 / C-h0 (C-H)	mechanické	zásuvkové	tónové	červotoč
3	Košice - Barca	rk	Gábor, Baxa	neurčené	-	1	9	C-f3 / C-d1	pneumatické	kuželkové	registrové	
4	Batizovce	ecav	Gebrüder Rieger	1912	1835	1	9 (7)	C-f3 / C-d1	pneumatické	kuželkové	registrové	
5	Bežovce	ref	Országh	neurčené	-	1	6	C-f3 / C-d1	pneumatické	bližšie neurčené	registrové	
6	Bidovce	ref	Kerekgyártó	prelom 19. a 20. storočia	-	1	6 (5)	C-f3 / C-c0	mechanické	kuželkové	registrové	
7	Blažice	rk	Gebrüder Rieger	1898	653	1	4 (2)	C-f3 / -	mechanické	kuželková	registrové	
8	Bočiar	rk	Gebrüder Rieger	1910	1628	1	7 (5)	C-f3 / C-d1	pneumatické	bližšie neurčené	registrové	prerobený
9	Bohdanovce	rk	Mozsny	na konci 19. storočia	-	1	8	C-c3 / C-f0 (C-H)	mechanické	zásuvkové	tónové	
10	Boľ	rk	neurčené	neurčené	-	1	6	C-f3 / C-d1	mechanické	kuželkové	registrové	dobudovaný pedál: registrová i tónová traktúra pneumatická
11	Boľany	rk	Gebrüder Rieger	1906	1344	1	8 (6)	C-f3 / C-d1	pneumatické	kuželkové	registrové	
12	Brehov	rk	Gábor	neurčené	-	1	9 (7)	C-f3 / C-d1	pneumatické	bližšie neurčené	registrové	
13	Bretejovce	rk	Organa	70-80 te roky 20. storočia	1654	1	7	C-g3 (C-c4) / C-f1	pneumatické	kuželkové	registrové	
14	Brezina	ref	Angster	1911	765	1	4 (3)	C-f3 / -	pneumatické	bližšie neurčené	registrové	červotoč
15	Brezovica	rk	Gebrüder Rieger	1909	1556	1	8 (7)	C-f3 / C-d1	pneumatické	kuželkové	registrové	
16	Budkovce	rk	Gebrüder Rieger	1913	1935	1	9 (7)	C-f3 / C-d1	pneumatické	kuželkové	registrové	
17	Byster	rk	Gebrüder Rieger	1908	1463	1	5 (3)	C-f3 / -	pneumatické	kuželková	registrové	
18	Byster	ref	neurčené	neurčené	-	1	6	C-f3 / C-h0	pneumatické	bližšie neurčené	registrové	zdevastovaný
19	Cejkov	rk	Gebrüder Rieger	1905	1206	1	8 (6)	C-f3 / C-d1	pneumatické	kuželkové	registrové	
20	Čakanovce	ecav	neurčené	koniec 19. storočia	-	1	9 (8)	C-f3 / C-h0	mechanické	kuželkové	registrové	
21	Čaňa	rk	Hauser	1951	-	1	8	C-f3 / C-d1	pneumatické	bližšie neurčené	registrové	
22	Čaňa	ref	Rieger-Kloss	1965	3332	2	10	C-c4 / C-g1	mechanické	zásuvkové	tónové	
23	Červenica	rk	neurčené	neurčené	-	1	6	C-f3 / C-d1	pneumatické	bližšie neurčené	registrové	

	Obec	Cirkev	Organár	Rok postavenia	Opusové číslo	Počet manúálov	Počet registrov	Rozsah manúálu/ pedála	Typ traktúru	Typ vzdušnic	Typ kanciel	Poznámka
24	Družstevná pri Hornáde	rk	Organa	70-80 te roky 20. storočia	1596	2	15	C-a3 / C-f1	pneumatické	kuželkové	registrové	II. manúál rozsah vzdušnice C-a4
25	Dubovica	rk	Gebrüder Rieger	1905	1171	1	8 (7)	C-f3 / C-d1	pneumatické	bližšie neurčené	registrové	
26	Dúbravka	rk	Pavel, Tomáš Baxa	neurčené	-	1	6	C-f3 / C-d1	pneumatické	bližšie neurčené	registrové	
27	Duplín	rk	Gebrüder Rieger	1892	366	1	5	C-f3 / C-d1	mechanické	kuželkové	registrové	červotoč
28	Ďurďošík	rk	Gebrüder Rieger	1923-1924	2146	1	5 (4)	C-f3 / -	pneumatické	kuželková	registrové	
29	Ďurkov	ref	Gebrüder Rieger	1912	1828	1	8 (6)	C-f3 / C-d1	pneumatické	kuželkové	registrové	
30	Fintice	rk	Gebrüder Rieger	1911	1687	1	8 (6)	C-f3 / C-d1	pneumatické	kuželkové	registrové	
31	Gánovce	ecav	Tuček	okolo roku 1920	250	1	8	C-f3 / C-d1	pneumatické	výpustné	registrové	
32	Geča-kaštieľ	rk	Tuček	pravdepodobne v roku 1929	328	1	5	C-f3 / C-d1	pneumatické	bližšie neurčené	registrové	
33	Gerlachov	ecav	Gebrüder Rieger	1899	727	1	7 (4)	C-f3 / C-d1	mechanické	kuželkové	registrové	
34	Haniska	rk	Jahn	neurčené	-	2	8	C-a3 / C-d1	pneumatické	kuželkové	registrové	
35	Hatalov	rk	Gebrüder Rieger	1903	1001	1	6 (5)	C-f3 / C-d1	pneumatické	bližšie neurčené	registrové	
36	Hraň	rk	Schiffner	neurčené	-	2	12	C-f3 / C-c1	mechanická	kuželkové	registrové	registrová traktúra pneumatická
37	Hraň	ref	Angster	1911	786	1	6	C-f3 / C-d1	pneumatické	bližšie neurčené	registrové	
38	Hranovnica	ecav	Guna	neurčené	-	1	6	C-f3 / C-d1	pneumatické	bližšie neurčené	registrové	
39	Hranovnica	rk	Gebrüder Rieger	1926	2235	1	9 (6)	C-f3 / C-d1	pneumatické	kuželkové	registrové	
40	Hrčeľ	rk	Organa	80 te roky 20. storočia	1653	1	6	C-g3 (C-g4) / C-f1	pneumatické	kuželkové	registrové	
41	Chminianske Jakubovany	ecav	Stein, Tuček	pravdepodobne 1920 - 1940	-	1	8	C-f3 / C-d1	mechanická	kuželkové	registrové	registrová traktúra pneumatická; červotoč
42	Janovce	rk	Organa	okolo roku 1980	1633	1	7	C-g3 (C-c4) / C-f1	pneumatické	kuželkové	registrové	
43	Jenkovce	ref	Guna	neurčené	-	1	8	C-f3 / C-d1	pneumatické	bližšie neurčené	registrové	zdevastovaný
44	Kazimír	rk	Rieger-Kloss	1973	3419	2	20 (19)	C-a3 / C-f1	pneumatické	kuželkové	registrové	I. manúál rozsah vzdušnice C-a4
45	Kecerovce	rk	Organa	70-80 te roky 20. storočia	1614	1	10	C-a3 (C-c4) / C-f1	pneumatické	kuželkové	registrové	
46	Kechnec	rk	Tuček	1923-1925	293	1	8	C-f3 / C-d1	pneumatické	bližšie neurčené	registrové	

	Obec	Cirkev	Organár	Rok postavenia	Opusové číslo	Počet manúalov	Počet registrov	Rozsah manúálu/ pedála	Typ traktúru	Typ vzdušnic	Typ kanciel	Poznámka
47	Kľušov	rk	Organa	pravdepodobne 1978	1617	2	19 (18)	C-a3 / C-f1	pneumatické	kuželkové	registrové	II. manuál rozsah vzdušnice C-f4
48	Kobyly	rk	Organa	80 te roky 20. storočia	1658	2	19	C-g3 / C-f1	pneumatické	kuželkové	registrové	II. manuál rozsah vzdušnice C-c4
49	Kokšov-Bakša	rk	neurčené	pravdepodobne 1896	-	1	10	C-f3 / C-d1	mechanické	kuželkové	registrové	
50	Kostoľany nad Hornádom	rk	Gebrüder Rieger	1912	1844	1	9 (7)	C-f3 / C-d1	pneumatické	kuželkové	registrové	
51	Košice	ecav	Gebrüder Rieger	1904	1108	2	23 (17)	C-f3 / C-d1	pneumatické	kuželkové	registrové	
52	Košice	ref	Angster	1886	84	2	10	C-f3 / C-d1	mechanické	zásuvkové	tónové	
53	Košice - Ťahanovce	rk	Gebrüder Rieger	1938	2863	2	20 (19)	C-g3 / C-f1	pneumatické	kuželkové	registrové	II. manuál rozsah vzdušnice C-g4
54	Košická Nová Ves	rk	Tuček	1929-1930	333	2	18	C-f3 / C-d1	pneumatické	bližšie neurčené	registrové	II. manuál rozsah vzdušnice C-f4
55	Košická Polianka	rk	Tuček	1925-1929	307	1	8	C-f3 / C-d1	pneumatické	bližšie neurčené	registrové	
56	Košické Olšany	rk	Gebrüder Rieger	1908	1451	1	8 (7)	C-f3 / C-d1	pneumatické	kuželkové	registrové	
57	Kráľovský Chlmec	ref	Angster	1908	609	1	8	C-f3 / C-d1	pneumatické	kuželkové	registrové	
58	Krivany	rk	Gebrüder Rieger	1900	769	1	5 (3)	C-f3 / -	mechanické	kuželková	registrové	
59	Kuzmice	rk	Gebrüder Rieger	1911	1733	1	7 (5)	C-f3 / C-d1	pneumatické	kuželkové	registrové	
60	Lastomír	ref	Guna	neurčené	-	1	6	C-f3 / C-h0 (C-H)	pneumatické	bližšie neurčené	registrové	červotoč
61	Lastovce	rk	neurčené	prelom 19. a 20. storočia	-	1	10	C-f3 / C-f0 (C-H)	mechanické	zásuvkové	tónové	
62	Lastovce	ref	Angster	1913	861	1	5	C-f3 / C-d1	pneumatické	bližšie neurčené	registrové	zdevastovaný; červotoč
63	Lubotín	rk	Gebrüder Rieger	1905	1217	1	8 (6)	C-f3 / C-d1	pneumatické	kuželkové	registrové	
64	Lúčky	ref	Rieger-Kloss	1962	3292	2	6	C-g3 / C-d1	pneumatické	kuželkové	registrové	mole
65	Malčice	ref	neurčené	neurčené	-	1	-	C-c3 / -	mechanické	zásuvková	tónové	zdevastovaný
66	Malčice	rk	Gebrüder Rieger	1914-1924	2025	1	14 (11)	C-f3 / C-d1	pneumatické	bližšie neurčené	registrové	
67	Malé Ozorovce	rk	neurčené	neurčené	-	1	9	C-g3 / C-f1	pneumatické	bližšie neurčené	registrové	
68	Matejovce nad Hornádom	rk	Bies	2011	10	1	10	C-g3 / C-f1	mechanické	zásuvkové	tónové	
69	Michaľany	rk	neurčené	neurčené	-	2	15 (12)	C-f3 / C-d1	pneumatické	kuželkové	registrové	poskladaný z viacerých nástrojov

	Obec	Cirkev	Organár	Rok postavenia	Opusové číslo	Počet manuálov	Počet registrov	Rozsah manuálu / pedála	Typ traktúry	Typ vzdušnic	Typ kanciel	Poznámka
70	Michalovce	ecav	neurčené	neurčené	-	1	11	C-c3 / C-d1	mechanické	zásuvkové	tónové	
71	Michalovce	rk	Organa	80 te roky 20. storočia	1648	2	16 (15)	C-g3 / C-f1	pneumatické	kuželkové	registrové	II. manuál rozsah vzdušnice C-h3
72	Nacina Ves	rk	Gebrüder Rieger	1888	224	1	7 (4)	C-f3 / -	mechanické	kuželková	registrové	
73	Nižná Myšľa	rk	Gebrüder Rieger	1898	652	2	13 (11)	C-f3 / C-d1	mechanické	kuželkové	registrové	II. manuál tónová i registrová traktúra pneumatická; pristavaný II. manuál
74	Nižný Slavkov	rk	Organa	70-80 te roky 20. storočia	-	1	10	C-a3 (C-a4) / C-f1	pneumatické	kuželkové	registrové	
75	Nižný Žipov	rk	Gebrüder Rieger	1924	2154	1	9 (7)	C-f3 / C-d1	pneumatické	kuželkové	registrové	
76	Obišovce	ecav	Seedler	1743 (reštaurovaný 2016)	-	1	8	C, D, E, F, G, A-c3 / -	mechanické	zásuvková	tónové	
77	Okrúhle	rk	Gebrüder Rieger	1899	759	1	4	C-f3 / -	mechanické	kuželková	registrové	nefunkčný
78	Olšovany	rk	neurčené	neurčené	-	1	7	C-f3 / C-h0	pneumatické	kuželkové	registrové	
79	Opiná	ecav	Gebrüder Rieger	1926	2251	1	7	C-f3 (C-f4) / C-d1	pneumatické	kuželkové	registrové	
80	Palín	ref	neurčené	neurčené	-	1	7	E-c3 / E-a0	mechanické	zásuvkové	tónové	
81	Parchovany	rk	Gebrüder Rieger	1900	813	2	16 (10)	C-f3 / C-d1	mechanická	kuželkové	registrové	registrová traktúra pneumatická
82	Petrovce nad Laborcom	rk	Gebrüder Rieger	1909	1527	1	6 (4)	C-f3 / C-d1	pneumatické	kuželkové	registrové	
83	Plechotice	rk	Gebrüder Rieger	1914-1924	2129	1	7 (5)	C-f3 / C-d1	pneumatické	kuželkové	registrové	
84	Ploské	rk	Organa	80 te roky 20. storočia	1649	2	16	C-g3 / C-f1	pneumatické	kuželkové	registrové	II. manuál rozsah vzdušnice C-c4
85	Poprad	ecav	Gebrüder Rieger	1925	2206	2	15 (11)	C-g3 / C-f1	pneumatické	kuželkové	registrové	II. manuál rozsah vzdušnice C-g4

	Obec	Cirkev	Organár	Rok postavenia	Opusové číslo	Počet manúálov	Počet registrov	Rozsah manúálu/ pedála	Typ traktúry	Typ vzdušník	Typ kanciel	Poznámka
86	Poprad (konkatedrála)	rk	Organa	1968	-	3	41 (40)	C-a3 / C-g1	pneumatické	kuželkové	registrové	II. a III. manúál rozsah vzdušník C-a4
87	Poprad (Kostol sv. Egídia)	rk	Bies	2008	3	1	11	C-g3 / C-f1	mechanické	zásuvkové	tónové	
88	Poprad Stráže	ecav	pravdepodobne Gebrüder Rieger	okolo 1880	-	1	4	C-f3 / -	mechanické	kuželková	registrové	
89	Prešov Kalvária	rk	Angster	1917	945	1	5	C-f3 / C-d1	pneumatické	kuželkové	registrové	
90	Rankovce	ecav	Gebrüder Rieger	1909	1569	1	6 (4)	C-f3 / C-d1	pneumatické	kuželkové	registrové	červotoč
91	Rožkovany	rk	Tuček	pravdepodobne 1920 - 1940	-	1	6	C-f3 / C-d1	pneumatické	kuželkové	registrové	
92	Ruskov	rk	neurčené	neurčené	-	2	24 (17)	C-c4 / C-f1	elektro-pneumatické	bližšie neurčené	bližšie neurčené	
93	Slanec	rk	Gebrüder Rieger	1906	1259	1	5 (3)	C-f3 / -	pneumatické	kuželková	registrové	
94	Slanec	ref	Gebrüder Rieger	1911	1701	1	8 (6)	C-f3 / C-d1	pneumatické	kuželkové	registrové	
95	Slivník	rk	Gebrüder Rieger	1926	2218	1	11 (6)	C-f3 / C-d1	pneumatické	bližšie neurčené	registrové	
96	Sokolany	rk	Gebrüder Rieger	1907	1366	1	7 (6)	C-f3 / C-h0	pneumatické	kuželkové	registrové	
97	Solníčka	rk	Gebrüder Rieger	1908	1478	1	5 (3)	C-f3 / C-d1	pneumatické	kuželkové	registrové	
98	Strážne	ref	Angster	1904	438	1	6	C-f3 / C-d1	pneumatické	bližšie neurčené	registrové	zdevastovaný
99	Svinica	rk	Gebrüder Rieger	1927	2266	1	6	C-f3 (C-f4) / C-d1	pneumatické	kuželkové	registrové	
100	Svit	rk	neurčené	neurčené	-	1	4	C, D, E, F, G, A-c3 / -	mechanické	zásuvková	tónové	tónová traktúra bodcová
101	Štós	ecav	Szalay	1897	-	1	6	C-f3 / C-h0 (C-H)	mechanické	zásuvkové	tónové	červotoč
102	Švábovce	ecav	Tuček	1926-1929	309	1	8 (7)	C-f3 (C-f4) / C-d1	pneumatické	výpustné	registrové	
103	Trebišov	rk	Gebrüder Rieger	1911	1779	2	17 (13)	C-f3 / C-d1	pneumatické	kuželkové	registrové	
104	Trebišov-Milhostov	ref	Kerekgyárto	neurčené	-	1	6	C-c3 / C-h0 (C-H)	mechanické	bližšie neurčené	tónové	červotoč
105	Trstené pri Hornáde	rk	Gebrüder Rieger	prelom 19. a 20. storočia	-	1	8 (5)	C-f3 / C-d1	mechanické	kuželkové	registrové	
106	Trstené pri Hornáde	ref	neurčené	neurčené	-	1	5	C-c3 / -	mechanické	zásuvková	tónové	
107	Tušice	ref	Angster	1907	597	1	6	C-f3 / C-h0 (C-H)	mechanické	bližšie neurčené	tónové	
108	Valaliky	rk	Gebrüder Rieger	začiatok 20. storočia	-	2	14 (11)	C-f3 / C-d1	pneumatické	bližšie neurčené	registrové	pristavaný II. manúál
109	Veľaty	rk	Gebrüder Rieger	1905	1216	1	5 (3)	C-f3 / -	pneumatické	kuželkové	registrové	

	Obec	Cirkev	Organár	Rok postavenia	Opusové číslo	Počet manuálov	Počet registrov	Rozsah manuálu/ pedála	Typ traktúr	Typ vzdušnic	Typ kanciel	Poznámka
110	Veľká Ida	ref	Országh	1905	-	1	6	C-f3 / C-f0	pneumatické	kuželkové	registrové	
111	Veľké Kapušany	rk	neurčené	neurčené	-	4	-	C-c4 / C-f1	elektro-pneumatické	bližšie neurčené	bližšie neurčené	vo výstavbe, pôvodne Tuček
112	Veľké Ozorovce	rk	Gábor	neurčené	-	1	8	C-f3 / C-d1	pneumatické	bližšie neurčené	registrové	
113	Veľký Horeš	ref	Angster	1911	784	1	8	C-f3 / C-d1	neurčené	neurčené	neurčené	
114	Vinné	rk	Gebrüder Rieger	1906	1328	1	11 (8)	C-f3 / C-d1	pneumatické	bližšie neurčené	registrové	červotoč
115	Vojčice	rk	Organa	neurčené	-	2	17	C-g3 / C-f1	pneumatické	bližšie neurčené	registrové	II. manuál rozsah vzdušnice C-g4
116	Vojka	rk	neurčené	neurčené	-	1	4	C-c3 / -	mechanické	zásuvková	tónové	tónová traktúra bodcová
117	Vyšná Kamenica	ecav	Gebrüder Rieger	1902	924	1	6 (4)	C-f3 / C-d1	pneumatické	kuželkové	registrové	
118	Vyšná Myšľa	rk	Brno	1987	80	1	7 (6)	C-g3 (C-g4) / C-f1)	pneumatické	bližšie neurčené	registrové	
119	Záhor	ref	Organa	80 te roky 20. storočia	1641	1	6	C-g3 / C-f1	pneumatické	kuželkové	registrové	červotoč
120	Zálužice	rk	Gebrüder Rieger	1906	1269	1	10 (8)	C-f3 / C-d1	pneumatické	kuželkové	registrové	
121	Zemplínska Teplica	rk	Gábor	neurčené	-	1	8	C-f3 / C-d1	pneumatické	bližšie neurčené	registrové	
122	Zemplínske Hradište	ref	Gebrüder Rieger	1911	1712	1	8 (6)	C-f3 / C-d1	pneumatické	kuželkové	registrové	
123	Zemplínske Kopčany	rk	E. Š. Petr	prelom 19. a 20. storočia	133	1	7 (6)	C-f3 / C-d1	mechanické	kuželkové	registrové	
124	Zemplínsky Branč	rk	neurčené	neurčené	-	1	4	C-f3 / -	mechanické	zásuvková	tónové	
125	Žbince	rk	Gebrüder Rieger	1906	1274	1	8 (6)	C-f3 / C-d1	pneumatické	kuželkové	registrové	
126	Ždaňa	rk	Gebrüder Rieger	1907	1425	1	4	C-f3 / -	pneumatické	kuželkové	registrové	

7 Nápisy na organoch

Súčasťou dokumentácie je aj hľadanie stôp z minulosti. Nápisy vo vnútri organových skriň, nápisy z vonkajšej strany organových skriň, štítky na hracích stoloch sú odkazom o živote nástroja. Uvádzam nápisy v originálnom znení, neoficiálne preklady uvádzam v poznámke pod čiarou:

Batizovce ecav:

Tento kráľovský nástroj bol slávnostne vysvätený roku pána 1913, 2. februára.

Poprad rk Kostol sv. Egídia:

Baroková skriňa pochádza z pôvodného nástroja vyrobeného v roku 1776, v dielni Pažických, pre Rímskokatolícky kostol v Tvrdošíne. Túto skriňu, po odstránení organu z kostola, zachránil v roku 1991 vsdp. Anton Oparty, dekan popradskej farnosti, s víziou použiť organovú skriňu pre nástroj do popradského Kostola sv. Egídia. Keďže sa pôvodná nástrojová časť nezachovala, zveril reštaurovanie a výrobu nástrojovej časti domácej firme Bies, ktorú v tom čase viedli bratia Gabriel a Ján Biesovci. Obnovený nástroj bol uvedený do prevádzky na Veľkú noc v roku 2008. Celý proces výroby a reštaurovania finančne zabezpečil pán Jan Telenský.

Čakanovce ecav:

Den 11. Jänner die Orgelpfeifen Principal register zu Kriegszwecken
herausgenommen im Kriegsjahr⁴⁵

Prešov Kalvária rk, Hraň ref:

Utasítás az orgonák jókarban tartására.

Az orgonák jókarban tartása érdekében a rendszeres szellőztetésre nagy gond fordítandó. Téli időben, istentisztelet után az egész templom jól szellőztetendő. Ezen szellőztetésnek bármily hideg időben is meg kell történnie (kivéve a hózival arosidőt) mindaddig, miga kipárolgás által létrejött nedvesség a templomból teljesen kihuzódott. Alacson templomoknál (különösen tömeges látogatás alkalmával) ajánlatos a szellőztetést, amennyire lehet, istentisztelet alatt is folytatni. Ilyen templomokban ajánlatos a templom menyezetébe szellőztető nyílásokat vágni és ezeket folytonosan nyitva tartani. A tavaszi nedves időszak

⁴⁵ Organové píšťaly registra Principal boli 11. januára vojnového roku vybraté k vojnovým účelom.

alatt a szellőztetésre különösen gond fordítandó. Ezen szellőztetés egész éven át folytatandó, kivéve a nyári száraz hónapokat, amidőn a szellőztetés legfeljebb reggel és este eszközölhető; nappal a nagy szárazság é spor miatt az ablakok zárva tartandók.

Hosszu, tartós szárazság esetén ajánlatos az orgona környékét többször felöntözni, vagy az orgona belsejébe 1-2 dézsa vizet állítani, hogy a víz elpárologása a levegő párahiányát pótolja.

Ezen utasítás lelkiismeretes betartása által az orgona a szárazság és nedvesség végleteitől lesz megkímélve, miáltal a legtöbb előfordulható zavarnak és fennakadásnak eleje vétetik.

Angester József és Fia
orgona- és harmóniumgyár
Pécs

(Kérjük ezen utasítást az orgona mellett látható helyen kifüggeszteni.)⁴⁶

Košice ecav:

Ezen orgona állított a templom
alapkő letételének száz éves
emlék ünnepe alkalmából Rieger
testvérek jägerndorfi cég által
7740 K. árban 1904 évi október havában⁴⁷

⁴⁶ Pokyny k správnej údržbe organov

Správna údržba / zachovanie dobrého stavu organa si vyžaduje veľkú starostlivosť o vetranie. V zimnom čase sa odporúča výdatné vetranie kostola po bohoslužbách. Toto vetranie sa nesmie zanedbať ani pri veľmi studenom počasí (výnimkou sú snehové búrky), aby sa vlhkosť zvýšená odparovaním stiahla naspäť. V nižších kostolných stavbách sa odporúča vetrať aj počas bohoslužieb (najmä v prípade intenzívnejšej návštevnosti). V takýchto kostoloch sa odporúča zabezpečiť vetracie otvory na strope, ktoré by mohli byť otvorené nepretržite. Vlhké jarné obdobie si vyžaduje zvýšenú starostlivosť o vetranie. O pravidelnosť vetrania priestoru treba dôkladne dbať počas celého roka. Špeciálne sú veľmi suché mesiace, kedy pre veľké sucho a prach počas dňa je možné vetrať iba ráno a večer. Počas dňa nech sú okná zavreté. V prípade dlhodobého sucha je potrebné "zalievať" okolie organa a umiestnenie 1-2 nádob s vodou do organa, aby vyparujúca sa voda zabezpečila potrebnú vlhkosť. Svedomitým dodržiavaním týchto pokynov je možné organ ochrániť od extrémov sucha a vlhkosti a predísť tak mnohým poruchám nástroja.

József Angster a syn

Fabrika/Továrň na výrobu organov a harmónií

Pécs

Prosíme tieto pokyny zavesiť na viditeľné miesto pri organe.

Obišovce ecav:

Z úcty k historickému odkazu predkov, bol v rokoch 2015 – 2016 z nemeckého evanjelického kostola v Sabinove, prenesený a nákladne zreštaurovaný chátrajúci a zabudnutý organ. Reštaurátorské práce prebehli za finančnej podpory obce Obišovce a vďaka veľkorysému rozhodnutiu a obetavosti miestneho evanjelického cirkevného zboru. Náročné znovuoživenie nástroja bolo zverené organárskej dielni Bies z Hranovnice a ich odbornému tímu. Bohu vďaka!

Ruskov rk:

Organ Rekonštruoval, pristavil Štefan Gábor stav. organov a Imrich Kmetz pomocník v roku 1967 V. Košice. (Práca trvala 16 mesiacov)

Skriňa nová, ventilátor nový, 4 registre nové, všetky elektr. vedenia nové a usmerňovač, kanály ...

Hrací stôl prestavaný z automatu na normálny hrací stôl

Tušice ref:

Ezen orgonát Fölállították Isten Dicsőségével Ankovács Ferencz és

Keserű János segédek Pécsről 1907 Szeptember hónap⁴⁸

Kráľovský Chlmec ref (dva nápisy):

Ezen orgonát szerelte Ankovác Ferencz és Szijártó Béla segédek pécsről 1908 marczius 1év⁴⁹

Ezen orgonát javitta é hangolta Gábor István orgona építő. Karabinoš és Gábor orgona építő cégtől Eperjesről 1936 IX 25 800 kč összegért⁵⁰

⁴⁷ Tento organ bol postavený pri príležitosti stého výročia polozenia základného kameňa kostola Jägerndorfskou firmou bratov Riegrovcov v cene 7740 (korún) v októbri roku 1904.

⁴⁸ Tento organ postavili s Božou pomocou Ankovács Ferencz a Keserű János pomocníci z Pécsu 1907 v mesiaci september

⁴⁹ Tento organ opravovali/stavali Ankovács Ferencz a Szijártó Béla pomocníci/pomocní pracovníci z Pécsu v roku 1908 marec 1 rok

⁵⁰ Tento organ opravoval a ladil Gábor István organár z organárskej firmy Karabinoš a Gábor z Prešova 1936 IX 25 za 800 kč

8 Porovnanie údajov v katalógoch

Skutkový stav nástrojov firmy Angster⁵¹ bol v súlade s údajmi uvádzanými v katalógu⁵² opusov firmy (miesto kam bol nástroj dodaný; opusové číslo; počet manuálov; počet registrov; cirkev, pre ktorú bol nástroj dodaný; typ traktúry).

Zhoda údajov nástrojov firmy Gebrüder Rieger s katalógom opusov nastala v 26 prípadoch (teda 51 percent), dva prípady nemali opusové číslo⁵³, vo zvyšných prípadoch došlo pravdepodobne k presunu nástrojov alebo k chybe pri vypracovaní katalógu. Tri nástroje neboli v katalógu nájdené⁵⁴. Zvyšných 20 nástrojov uvádzam v tabuľke.

V stĺpci *Obec* uvádzam, v akej obci sa nástroj v skutočnosti nachádza. V stĺpci *Opus* uvádzam opusové číslo uvedené na hracom stole. V stĺpci *Katalóg* uvádzam nezhodu s katalógom: napríklad pre Batizovce ecav je v katalógu uvedené opusové číslo 1828, v skutočnosti je na hracom stole uvedené opusové číslo 1835. Ďalším príkladom je nezhoda v názve obce, pre ktorú bol organ stavaný: obec Dubovica rk a obec Dubové. V stĺpci *Rok* uvádzam rok postavenia nástroja podľa katalógu. V stĺpci *Poznámka* uvádzam ďalšie informácie.

⁵¹ Ide o nástroje umiestnené v týchto lokalitách: Bánovce nad Ondavou ref, Brezina ref, Hraň ref, Košice ref, Kráľovský Chlmec ref, Lastovce ref, Prešov Kalvária rk, Strážne ref, Tušice ref, Veľký Horeš ref

⁵² SOLYMOSI str. 369

⁵³ Organy v kostoloch: Nacina Ves rk, Parchovany rk

⁵⁴ Trstené pri Hornáde rk na hracom stole je firemný štítok, Valaliky rk je prestavaný nástroj, Poprad Stráže ecav má typické znaky a dispozíciu organov firmy Gebrüder Rieger

Tabuľka 4 Nezhody s katalógom firmy Gebrüder Rieger

Obec	Opus	Katalóg	Rok	Poznámka
Batizovce ecav	1835	opus 1828	1912	
Dubovica rk	1171	obec Dubové	1905	obec Dubové sa nachádza pri Prievidzi
Ďurďošík rk	2146	obec Šebestovce	1923/ 1924	obec Šebestovce neexistuje, iba Šebastovce
Duplín rk	366	opus 1496 v roku 1908	1892	
Kostoľany nad Hornádom rk	1844	obec Sečianky	1912	obec Sečianky sa nachádza pri Šahách
Košice Ťahanovce rk	2863	obec Tabáková	1938	obec Tabáková neexistuje
Okrúhle rk	759	obec Kucsin HU	1899	obec Kucsin neexistuje
Bočiar rk	1628	obec Ražňany	1910	obec Ražňany sa nachádza pri Sabinove
Ďurkov ref	1828	opus 1835	1912	
Nižná Myšľa rk	652	obec Nižná Mašla	1898	zrejme preklep
Slanec rk	1259	obec Ruskov	1906	
Sokoľany rk	1366	obec Janovce	1907	
Ždaňa rk	1425	obec Čaňa	1907	
Cejkov rk	1206	obec Czeke HU	1905	historický názov obce Czeke
Hatalov rk	1001	obec Polomka	1903	obec Polomka sa nachádza pri Brezne
Petrovce nad Laborcom rk	1527	obec Granč	1909	obec Granč sa nachádza pri Levoči
Solníčka rk	1478	obec Suchá nad Parnou	1908	obec Suchá nad Parnou sa nachádza pri Trnave
Zálužice rk	1269	obec Veľké Zálužie	1906	obec Veľké Zálužie sa nachádza pri Nitre
Zemplínske Hradište ref	1712	obec Varoshodas HU	1911	obec Varoshodas neexistuje
Žbince rk	1274	obec Žbice	1906	zrejme preklep

9 Kuriozity a príbehy

- V dvoch nástrojoch z mojich prieskumov je vybudovaná kvintová spojka $5^{1/3}$ manuálu do pedála⁵⁵.
- V dvoch nástrojoch je vybudovaná pedálová spojka do manuálu⁵⁶.
- Zaujímavá je zhoda náhod v prípade opusových čísiel v kostole Batizovce ecav a Ďurkov ref. V katalógu má organ v Batizovciach číslo 1828, v skutočnosti 1835. V katalógu má organ v Ďurkove číslo 1835, v skutočnosti 1828.
- Počas prieskumu skúšam funkciu všetkých tónov manuálu i pedála. Neraz sa mi stalo, že tóny hlavne v okrajových častiach manuálu a pedála ostali „visieť“. Dôvod je zrejme v nepoužívaní spomínaných tónov. Prikrytú pedálovú klaviatúru drevenou doskou som našiel v 14 objektoch⁵⁷.
- Organ v obci Slanec rk bol pôvodne v obci Ruskov rk. V Ruskove je dnes organ, ktorého časť pôvodne stála v kaštieli v Slanci. Dal si ho postaviť gróf Štefan Forgáč v roku 1912. Je možné, že organ stavala berlínska spoločnosť Choralian Company⁵⁸.
- Pri štúdiu knihy autorov Gergelyi, Wurm som našiel fotku organa v Tvrdošíne, ktorého organová skriňa sa v súčasnosti nachádza v Poprade v kostole sv. Egídia. V prílohe 7 uvádzam fotku z knihy aj fotku súčasného stavu (obrázky 21 a 22).
- Organ Seeldera v Obišovciach ecav previezli z evanjelického a. v. chrámu v Sabinove. Historicky cenný nástroj reštaurovala firma Bies z Hranovnice.⁵⁹
- Organ v obci Duplín rk bol zrejme privezený z neznámej lokality. Podľa firemného zoznamu postavila firma Rieger v obci Duplín pneumatický organ v roku 1908 (opus 1496). Ani ten už nejestvuje ako celok. Jeho hrací stôl bol použitý pri stavbe "hybridu" v obci Davidov (okres Vranov nad Topľou).⁶⁰
- V troch nástrojoch slúži hrací stôl ako ideálny podstavec pre syntetizátor⁶¹.

⁵⁵ Organy v kostoloch: Ploské rk, Zemplínska Teplica rk

⁵⁶ Organy v kostoloch: Trebišov rk, Malé Ozorovce rk

⁵⁷ Organy v kostoloch: Gánovce ecav, Švábovce ecav, Bidovce ref, Brezovica rk, Dubovica rk, Ďurkov ref, Hraň ref, Chminianske Jakubovany ecav, Kechnec rk, Kokšov-Bakša rk, Olšovany rk, Boňany rk, Kráľovský Chlmec ref, Petrovce nad Laborocom rk
Fotografia v prílohe 7 obrázok 17

⁵⁸ Zdroj online: <http://www.obecruskov.sk/-historia>

⁵⁹ Zdroj online: <https://spravy.pravda.sk/regiony/clanok/396425-historickemu-organu-vdychli-druhy-zivot/>

⁶⁰ Údaje z rozhovoru s Mgr. art. Marekom Cepkom, ArtD. uskutočneného dňa 9.4.2018

⁶¹ Organy v kostoloch: Okrúhle rk, Byster ref (vytrhané klávesy), Lastomír ref
Fotografia v prílohe 7 obrázky 9, 13 a 14

- V obci Nižná Myšľa rk bol nelogicky pribudovaný druhý manuál. Registre pridaného manuálu sú sčasti rovnaké ako v pôvodnom manuáli⁶².
- Nástroj v obci Žbince rk má prospektové píšťaly natreté na zeleno. Miestna pani kostolníčka mi vysvetlila, že to preto, lebo celý kostol natierali proti drevokaznému hmyzu a natreli i kovové píšťaly organa. Ochranný prostriedok bol zelenej farby...⁶³
- V kostole v Žbinciach sa veriaci zbierajú na cestovné pre organistu.⁶⁴
- Počas konzultácii so správcami farností (cirkevných zborov) som spôsobil i nemilé prekvapenia. Sklamany farár v Boňanoch rk nechcel pripustiť, že zaplatil za zle odvedenú prácu pri generálnej oprave organa. Seniorka v Bánovciach nad Ondavou ref neveriacky krútila hlavou nad jemnými pilinami drevokazného hmyzu ani nie rok po odbornom ošetrení vnútra organa. Podobne reagovala farárka v Lúčkach ref pri otvorení organovej skrine, keď zbadala rozžranú veľkú časť textilných tesnení moľami.
- V obci Hrčeľ som prekvapil miestnu pani organistku zapnutím dlho nepočutých registrov, tým že som rozlepil a rozhýbal miešky v prvom stupni registrového relé.
- V kostole v Budkovciach rk mŕtvy vták v píšťale spôsobil nehranie píšťaly v prospekte: register Principál 8', tón f¹
- Vo filiálke farnosti Boľ v obci Solnička rk je nový moderný kostol, nedokončený a v exekúcii po predchádzajúcom správcovi, avšak napriek tomu na chóre farár svojpomocne zapojil a sfunkčnil organ firmy Gebrüder Rieger. Pán farár má na fare vlastný digitálny organ.⁶⁵
- V dekanskom kostole vo Veľkých Kapušanoch sa miestny organista zároveň aj organár pustil do prestavby pôvodného organa firmy Jan Tuček. Inšpiroval sa hracím stolom v Ostrihomskej bazilike. Vo Veľkých Kapušanoch je inštalovaný štvormanuálový hrací stôl, avšak registrov je zatiaľ len pár. Zato spojok je neuveriteľný počet:
I/P; I/P 4'; II/P; II/P 4'; III/P; III/P 4'; IV/P; IV/P 4'
I/I 16'; I/I 4'; II/I 16'; II/I; II/I 4'; III/I 16'; III/I; III/I 4'; IV/I 16'; IV/I; IV/I 4'; II/II 16'; II/II 4'; III/II 16'; III/II; III/II 4'; IV/II 16'; I/II 16'; I/II; I/II 4'; III/III 16'; III/III 4'; IV/III 16'; IV/III; IV/III 4'; I/III

⁶² Fotografia v prílohe 7 obrázok 16

⁶³ Fotografia v prílohe 7 obrázok 19

⁶⁴ Fotografia v prílohe 7 obrázok 20

⁶⁵ Fotografia v prílohe 7 obrázok 18

16´; I/III; I/III 4´; II/III 16´; II/III; II/III 4´; IV/IV 16´; IV/IV 4´; I/IV
16´; I/IV; I/IV 4´; II/IV 16´; II/IV; II/IV 4´; III/IV 16´; III/IV; III/IV 4´

- Organ s nádherným prospektom v obci Jenkovce ref bol podľa slov miestneho kurátora v roku 1904 privezený z Užhorodu.⁶⁶

⁶⁶ Fotografia v prílohe 7 obrázok 15

10 Iné výskumy

V rámci môjho štúdia na HAMU v Prahe som bol v roku 2016 spoluriešiteľom výskumného grantu Študentskej grantovej súťaže Akadémie múzických umení v Prahe, ktorého cieľom bolo porovnávanie nástrojového vybavenia rôznych vysokých hudobných škôl v Európe⁶⁷. Tento projekt bol veľmi podobného charakteru ako môj prieskum na východe Slovenska. Pozostával z rovnakej metodiky práce. Navštívili sme školy v Lipsku, Katoviciach a Krakove. Zadokumentovali sme 17 nástrojov.

Projekt Hudobného centra v Bratislave sa nevenuje zvukovej stránke nástrojov. Na Slovensku sa zvukovej stránke píšťalových nástrojov venuje Andrej Štafura s kolegom Štefanom Nagyom v Ústave hudobnej vedy Slovenskej akadémie vied v Bratislave⁶⁸. Realizujú veľmi podobné experimenty ako Václav Syrový⁶⁹, či Zdeněk Otčenášek⁷⁰.

⁶⁷ Oficiálny názov grantu: Srovnávací studie varhanních nástrojů na vybraných vysokých hudebních školách v Evropě a na HAMU v Praze

⁶⁸ Dostupné na: <http://operaslovakia.sk/prinosna-knizna-publikacia-historicke-organy-stredneho-gemera/>

⁶⁹ SYROVÝ, Václav: *Kapitoly o varhanách*. Praha : Akademie múzických umění v Praze, 2004. 151 str. ISBN 80-7331-009-0

⁷⁰ KOUKAL, Petr, OTČENÁŠEK, Zdeněk: *Problematika restaurování zvuku varhan*. Praha & Telč : Akademie múzických umění & Národní památkový ústav, 2017. 103 str. ISBN 978-80-906167-8-3

11 Pamiatková ochrana organov

Medzinárodné dokumenty o ochrane kultúrnych pamiatok:

- Benátska charta, o ochrane a obnove pamiatok a pamiatkových sídiel, Benátky 1964⁷¹
- Dokument o autenticite, Nara 1994⁷²
- Weilheimer-Regulativ, 1957⁷³
- Weilheimer-Regulativ Neufassung 1970⁷⁴

Legislatíva na Slovensku:

- Zákon č. 49 /2002 Z. z. Zákon o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov⁷⁵

Základný predpoklad na zlepšenie ochrany píšťalových organov je vyjadrený vo Weilheimskom regulatíve: Organ je zvuková pamiatka, ktorá si vyžaduje špecifické spôsoby a nároky na reštaurovanie.

Stavu pamiatkovej starostlivosti sa venuje Marian Alojz Mayer v príspevku v zborníku *Historické organy*, kde načrtáva históriu pamiatkovej starostlivosti až po súčasnosť i s názornými príkladmi kladných aj záporných zásahov do nástrojov.⁷⁶ Podobne popisuje pamiatkovú starostlivosť o organy Jiří Mlčoch v knihe *Varhany od teorie k praxi* v kapitole 14⁷⁷. Uvádza i zoznam literatúry, ktorá sa venuje tejto problematike.

Výstupy celoplošného prieskumu umožňujú vytvorenie základnej databázy, čo najväčšieho počtu organov. Následne prebieha navrhovanie, ktorý organ vyhlásiť

⁷¹ Dostupné na: <https://www.pamiatky.sk/sk/page/prehľad-textov-chart-a-dohovorov>
Slovenské znenie v prílohe 2

⁷² Dostupné na: <https://www.pamiatky.sk/sk/page/prehľad-textov-chart-a-dohovorov>
Slovenské znenie v prílohe 3

⁷³ Dostupné na: aiu.preservationtheory.org/coe-files/Weilheimer_Regulativ.doc
Nemecké znenie v prílohe 4

⁷⁴ Nemecké znenie v prílohe 5

⁷⁵ Dostupné na: https://www.pamiatky.sk/Content/Data/File/sluz_predpis/49_2002-Ochrane_pamiatkového_fondu.pdf

⁷⁶ MAYER (zborník) str. 44-52

⁷⁷ MLČOCH str. 369-372

za pamiatku. Päččlenná komisia v zložení: prof. Ján Vladimír Michalko, ArtD. (predseda); Mgr. art. Marek Cepko, ArtD.; Mgr. art. Martin Bako; Mgr. art. Stanislav Šurin; PhDr. Marian Alojz Mayer, Csc. pracuje ako poradný orgán Pamiatkového úradu Slovenskej republiky.

Komisia navrhuje objekt na zápis ako pamiatky z pohľadu technicko-, hudobno-nástrojového aspektu. Zatiaľ sa nedarí presadiť pamiatkovo chrániť aj zvuk nástroja.

V súčasnosti Pamiatkový úrad zapísané objekty chráni ako diela z cínu, dreva a kovu. V prílohe 6 prikladám výpis k pamiatkovo chránenému organu v kostole svätej Alžbety v Bratislave.

12 Záver

Prácu si dovoľím uzavrieť citátmi:

Martina Indrová:

Organ v sebe spája schopnosť a krásu umeleckého remesla a monumentálnosť zvuku, ktorým je tento nástroj schopný vyplniť v podstate akýkoľvek priestor a dodať mu tak ďalší rozmer vnímania. Každý nástroj je originál, je prispôsobený konkrétnemu priestoru, s ktorým je pevne spätý, v ideálnom prípade navždy.⁷⁸

Otmar Gergelyi, Karel Wurm:

„Pojem pamiatkový organ stráca svoje časové obmedzenie a presadzuje sa názor, že ochranu si zasluhuje každý organ, ktorý vyniká kvalitou a výrazne reprezentuje svoju dobu. Pravda, čím dávnejšia minulosť, tým menej nástrojov sa z nej zachovalo v pôvodnom stave. Preto sú originálne staré nástroje, z ktorých sa zachoval iba malý počet, mimoriadne cenné. Mohlo by sa zdať, že v dobe lietadiel a kozmických lodí je zbytočné spomínať konské povozy. Ale v dejinách umenia sa neraz čerpali podnety z dávnej minulosti.“⁷⁹

Píšťalové organy sú v dnešnej dobe ešte málo cenenými nástrojmi. Mojou účasťou pri dokumentácii nástrojov sa snažím prispieť k urýchleniu tohto procesu.

Uvedomujem si, že štatistiky uvedené v mojej práci sú z hľadiska celku negeneralizovateľné. Pracoval som však výlučne s údajmi, ktoré som nazbieral počas vlastných návštev jednotlivých kostolov.

⁷⁸ Porov.: KOUKAL, OTČENÁŠEK str.4

⁷⁹ GERGELYI, WURM str. 13

Bibliografické odkazy

GERGELYI, Otmar, WURM Karol: *Historické organy na Slovensku*. Bratislava : Opus, 1989. 381 str. ISBN 80-7093-005-5

KLINDA, Ferdinand: *Organ v kultúra dvoch tisícročí*. Bratislava : Hudobné centrum, 2000. 274 str. ISBN: 80-88884-19-5

MAYER, Marian Alojz: *Martin Šaško a jeho organárska škola*. Bratislava : Hudobné centrum, 2003. 204 str. ISBN: 80-88884-47-0

MLČOCH, Jiří: *VARHANY od teorie k praxi*. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. 436 str. ISBN: 978-80-244-4525-0

KOUKAL, Petr, OTČENÁŠEK, Zdeněk: *Problematika restaurování zvuku varhan*. Praha & Telč : Akademie múzických umění & Národní památkový ústav, 2017. 103 str. ISBN 978-80-906167-8-3

PLÁNSKÝ, Bohumil: *Zařízení varhan*. Skriptum Střední umělecké školy varhanářské v Krnove. 1978

Obyvateľstvo podľa náboženského vyznania. Bratislava : Štatistický úrad Slovenskej republiky, 2012. str. 14. ISBN: 978-80-8121-208-6

Orgel-katalog. K. u. k. Hof-Orgel-Fabrik Gebrüder Rieger, Jägerndorf. V. bedeutend erweiterte Auflage. Jägerndorf : Verlag von Gebrüder Rieger, cca. 1903/1904. str. 46, 48

Príspevky v zborníkoch

MAYER, Marian Alojz: *Vývoj pamiatkovej starostlivosti o organy na území Slovenska*. In: *Historické organy*. GaRT 2001. ISBN 80-968507-0-9

SOLYMOSI, Ferenc: *Az Angster-orgonák jegyzéke*. In: *Magyar Egyházzene* 1996/97, IV. évf. (IV. ročník), str. 331 - 372.

ŠURIN, Stanislav: *Organ v Trnave*. In: *Historické organy*. GaRT 2001. ISBN 80-968507-0-9

TRUMMER, Johann: *Organ - dedičstvo, súčasnosť a budúcnosť*. In: *Historické organy*. GaRT 2001. ISBN 80-968507-0-9

Neufassung des Weilheimer Regulativs. In: *Ars Organi*. Esslingen : Gesellschaft der Orgelfreunde , Juli 1970, Heft 36

Elektronické odkazy

MOTYČKA, Peter, ŠURIN Stanislav: *Perspektíva mnohých historických organov na Slovensku je desivá* [online]. Hudobný život, 2014, č. 12 [cit. 10.4.2018]. Dostupné na: <http://hc.sk/hudobny-zivot/clanok/rozhovory/665-perspektiva-mnohych-historicky-organov-na-slovensku-je-desiva/>

RIMAJ, Štefan. *Historickému organu v Obišovciach vdýchli druhý život*. pravda.sk (Bratislava: Perex), 2016-06-17. [online]. [cit. 2017-11-13]. ISSN 1336-197X Dostupné na: <https://spravy.pravda.sk/regiony/clanok/396425-historickemu-organu-vdychli-druhy-zivot/>

Benátska charta [online]. ICOMOS, 2002 [cit. 14.4.2018]. Dostupné na: <https://www.pamiatky.sk/sk/page/prehľad-textov-chart-a-dohovorov>

Dokument o autenticite [online]. ICOMOS, 2002 [cit. 9.4.2018]. Dostupné na: <https://www.pamiatky.sk/sk/page/prehľad-textov-chart-a-dohovorov>

Weilheimer regulatívs 1957 [online]. [cit. 9.4.2018]. Dostupné na: [aiu.preservationtheory.org/coe-files/Weilheimer Regulativ.doc](http://aiu.preservationtheory.org/coe-files/Weilheimer_Regulativ.doc)

Organy a organári na Slovensku [online]. Hudobné centrum [cit. 5.4.2018]. Dostupné na: <http://organy.hc.sk/web/src/uvod.php>

Profil osobnosti Marian Alojz Mayer [online]. Hudobné centrum [cit. 5.4.2018]. Dostupné na: <http://hc.sk/hudba/osobnost-detail/521-marian-alojz-mayer>

6 zaujímavostí, ktoré ste o hoteli určite (ne)vedeli [online]. [cit. 5.4.2018]. Dostupné na: <http://www.hotellomnica.sk/6-zaujímavosti-ktore-ste-o-hoteli-urcite-nevedeli>

Schematizmus Košickej arcidiecézy [online]. [cit. 8.4.2018]. Dostupné na: <http://farskyurad.sk/>

História obce Ruskov [online]. [cit. 8.4.2018]. Dostupné na: <http://www.obecruskov.sk/-historia>

PRÍLOHY

Príloha 1

Rozhovor účastníkov J. V. Michalka, S. Šurina, M. A. Mayera⁸⁰

Perspektíva mnohých historických organov na Slovensku je desivá

Autor: Peter Motyčka, Stanislav Šurin Rozhovory HŽ 12/2014

Na pôde Hudobného centra sa nedávno stretli rešpektované osobnosti slovenského organového umenia a experti v oblasti historických organov, aby za okrúhlym stolom diskutovali o aktuálnom stave, v ktorom sa vzácne nástroje nachádzajú, ako aj o spolupráci s inštitúciami či podpore zo strany cirkví i štátu. Ponúkame skrátený prepis diskusie, ktorú s profesorom Jánom Vladimírom Michalkom a doktorom Marianom Alojzom Mayerom viedol organista Stanislav Šurin.

V rámci festivalu Slovenské historické organy, ktorý sa tento rok uskutočnil dvadsiaty tretíkrát, sa objavujú rozličné typy nástrojov ako s mechanickou, tak s pneumatickou traktúrou. Na úvod možno upresnenie: ktoré organy vlastne považujeme za historické?

Marian Alojz MAYER: Je to komplikovaná otázka, ktorá nemôže závisieť od typu traktúry, lebo pamiatkovým organom je každý nástroj, ktorý nejakým pozoruhodným spôsobom reprezentuje dobu a miesto vzniku. Je to skutočne široký pojem zahŕňajúci nástroje staré i mladšie, dokonca za pamiatku môžeme považovať nástroje zo 70. či 80. rokov minulého storočia.

Ján Vladimír MICHALKO: Treba rozlišovať medzi pamiatkovými organmi, ktoré majú technickú, výtvarnú či zvukovú hodnotu, charakterizujú výrobcu alebo lokalitu a historickými organmi. Tie sú rovnako pamiatkovými, ale prostredníctvom ďalších kritérií vyhodnotili nástrojári aj interpreti takýto nástroj ako výnimočný. A to sa vývojom nemení – jeho hodnota ostane, pokiaľ sa nepokazí zásahmi zvonku. Z viacerých cenných nástrojov sa zachoval len prospekt a takýto organ nie je kompletnou pamiatkou. Organ je hudobný nástroj, preto je plnohodnotný len v stave, keď znie a jeho prostredníctvom sa šíri živá hudba. Toto si musia uvedomiť pamiatkari i vlastníci, pretože pokiaľ hrajú na nástroji ľudia, ktorí ho nevedia použiť v celej kvalite a šírke, tak aj samotní vlastníci strácajú povedomie hodnoty nástroja a vnímajú napríklad len jeho výtvarnú či technickú stránku, nie však tú najvlastnejšiu – že je to nástroj, pretože na ňom nepočujú hrať organovú literatúru. Potom sa stáva takzvaným „liturgickým nástrojom“, ktorý už vraj „nemusi“ mať kvality „koncertného nástroja“, čo je hlboké nedorozumenie. Vyhroteniu týchto problémov na Slovensku dopomohla aj skutočnosť, že organy slúžili 40 rokov hlavne na liturgické účely.

Stanislav ŠURIN: Spomínali ste zvukové, konštrukčné či výtvarné parametre historických nástrojov; bohužiaľ mnohé zápisy pamiatkových úradov nezodpovedajú realite, napríklad chýba zmienka o tom, že nástroj bol niekoľkokrát prestavaný a z barokovej časti organovej skrine v podstate zostala len stredná časť, navyše nie v pôvodnom stave. Samozrejme, hodnotu nástroja

⁸⁰ Dostupné na: <http://hc.sk/hudobny-zivot/clanok/rozhovory/665-perspektiva-mnohych-historickych-organov-na-slovensku-je-desiva/>

zvyšuje jeho čo najoriginálnejší stav, hoci možno pripustiť zmeny, ktoré nejakým spôsobom prispeli rozvoju nástroja a nedevalvovali ho. Organista by sa nemal snažiť prispôsobovať si nástroj svojim podmienkam a upravovať ho bez úcty k samotnému nástroju, jeho tvorcovi a koncepcii. Potom môže dôjsť k prestavbám v podobe zrezávania a úprav registrov, ako sme videli zo strany viacerých slovenských firiem. Historický organ má svoju hodnotu a tomu by mal zodpovedať aj prístup organistu pri výbere literatúry; treba spomenúť, že toto profesor Michalko pri dramaturgiách festivalu Slovenské historické organy vždy vyžaduje.

JVM: Čo sa týka spolupráce s Pamiatkovým úradom, rozbehli sme ďalšie kroky, aby bola odbornejšia a profesionálnejšia a aby mohli pamiatkari prehodnotiť existujúci zoznam nástrojov. Vďaka dohode o spolupráci medzi Hudobným centrom a Pamiatkovým úradom bude ustanovená komisia odborníkov pod vedením doktora Mayera ako garanta, ktorá preverí súčasný zoznam a navrhne zmeny, aby zodpovedali reálnemu stavu. Zápisy budú prebiehať podľa nových kritérií získaných prácou a výskumom, ktorej prvým výsledkom je aj databáza organov na DVD Organy a organári na Slovensku 1651–2006.

SŠ: V susedných krajinách sa o organy starajú aj samotné cirkvi. Napríklad v Českej republike má každá diecéza svojho diecézneho organológa. Ja som túto na Slovensku ojedinelú funkciu zastával necelé 2 roky v niekdajšej Bratislavsko-trnavskej arcidiecéze, predtým, ani potom, už neexistovala. Úlohou diecéznych organológov je dokumentovať historické i moderné nástroje, pričom pri historických majú povinnosť spolupracovať s pamiatkovými orgánmi. Potom nemôžu vzniknúť situácie, s akými sme sa u nás mnohokrát stretli, keď napríklad v Hrnčiarovciach nad Parnou na základe vlastného rozhodnutia farár s farskou radou rozrúbali a vyhodili historický organ Martina Šaška mladšieho a nahradili ho digitálnym, podobne v Petrovej Vsi bol barbarským spôsobom prestavaný nástroj toho istého organára.

Neboli spomínané nástroje registrované ako pamiatky?

SŠ: Žiaľ, neboli, keďže začiatkom 90. rokov sa za historické pamiatky považovali predovšetkým barokové organy. Boli to „divoké“ roky pamiatkovej starostlivosti.

MAM: Problém je v skutočnosti širší, keďže dodnes nemáme na Slovensku vypracovaný generálny zoznam všetkých nástrojov, hoci snahy boli už v polovici 60. rokov na pôde novovzniknutého Hudobného oddelenia Slovenského národného múzea. V roku 1973 sa síce podarilo zvolať odbornú komisiu, ktorá mala mať na starosti historické organy, no ani jeden z jej členov nebol v Komunistickej strane a ustanovujúca schôdza bola zároveň aj poslednou. Výskumu sa našťastie venovali nestori slovenskej organológie PhDr. Otmár Gergelyi a MUDr. Karol Wurm, hoci len súkromne a na vlastné náklady. Ich záujem však končil 19. storočím, kedy začali prichádzať organy s pneumatickými alebo elektrickými traktúrami. Keď sa snažili svoje výsledky publikovať, na Slovensku o to nikto neprejavil záujem. Až vďaka riaditeľovi strediska Slovenského ústavu pamiatkovej starostlivosti v Banskej Bystrici sa podarilo v roku 1973 vydať aspoň zborník Pamiatkové organy stredného Slovenska. Pokračovania vyšli už len v odbornom časopise Acta organologica v Západnom Nemecku; Západoslovenský kraj v roku 1980 a Východoslovenský kraj až v roku 1991. Po smrti oboch sa pokračovaniu v tomto prieskume nevenoval už nikto. Až v roku 1997 vznikla pri Hudobnom centre komisia (okrem nás s profesorom Michalkom tam boli Ferdinand Klinda a Imrich Szabó), ktorá mala mať gestorstvo

nad pokračovaním výskumu a hoci výsledok nebol taký, aký sme očakávali, začal sa dopĺňať zoznam všetkých organov na Slovensku; teda nie len v kostoloch, ale aj v múzeách či na hradoch, tých však nie je veľa. A hoci na zozname robíme takmer dve desaťročia – spočiatku som bol sám, neskôr sa ku mne pridala absolventka našej fakulty Dr. Cepko, do dnešného dňa je spracovaných približne 80 % územia Slovenska; najväčšie medzery máme na východnom Slovensku. Po dokončení prác môže dôjsť k revízii všetkých organov na území Slovenska.

JVM: Medzistupňom v systematickom spracovávaní databáz organov je spomínané DVD, ktoré je v našich pomeroch veľkým krokom vpred, hoci o dve-tri desaťročia neskôr, ako v iných krajinách. Na margo spolupráce s cirkvami musím dodať, že sme sa o ňu pokúšali aj v evanjelickej cirkvi. Určitý čas sme v rámci činnosti Výboru cirkevnej hudby začali mapovať nástroje, navštevovali sme cirkevné zbory a kredovali štatút, podľa ktorého by vlastníci nesmeli robiť žiadne zásahy do nástroja bez súhlasu Výboru. Podobne ako v bývalej Bratislavsko-trnavskej arcidiecéze, aj u nás to trvalo len krátko a odvtedy apelujeme na cirkvi, aby ustanovili diecéznych, respektíve dištriktuálnych organológov. Dôležité je, aby to boli skutoční odborníci. Na Slovensku sa totiž stáva, že neodborné zásahy do organa, na základe ktorých dochádza k neodstrániteľným chybám, sa konajú práve pod gestorstvom „odborníka“. Cirkev a vlastníci sa obávajú, že zapísaním nástroja do zoznamu pre nich vznikajú obmedzenia, komplikácie a povinnosť starať sa o kultúrnu pamiatku. Potom radšej dajú nástroj „opraviť“, ako vedia. Aj preto sa pokúšame spoločne dosiahnuť stav, aby vlastník nemohol odmietnuť návrh Pamiatkového úradu na zápis do Ústredného zoznamu pamiatok.

Oprava či poprava?

Mnohé historické organy sa však nachádzajú vo farnostiach s kostolom či farou v dezolátnom stave...

MAM: Samozrejme, pokiaľ sú nástroje v objektoch tesne pred zrútením, je to obrovský problém. Ale bavíme sa aj o farnostiach, ktoré peniaze evidentne majú, dokonca ich investovali aj do organa, no takým spôsobom, ktorý je neakceptovateľný!

SŠ: Na margo organov v dezolátnych priestoroch by som chcel spomenúť ideu organového múzea, ktorú som navrhol primátorovi mesta Skalica. Bývalý jezuitský kostol v súčasnosti patrí mestu a využíva sa predovšetkým na kultúrne ciele. Nachádza sa tam aj historický organ, ktorý sme spolu s organárom Jánom Valovičom priviezli z Anglicka a on ho zreštauroval, rovnako tam pôjde aj mediálne najznámejší slovenský organ z Dómu sv. Martina. Do priestorov v bočných kaplnkách by sa mohli presunúť ohrozené nástroje a organové múzeum by zároveň slúžilo na kurzy či koncerty – tie tam už bývajú v rámci festivalu Musica Sacra Skalica.

JVM: Podobné aktivity stoja a padajú na záujme zodpovedných činiteľov miest či cirkví a ich vzťahu k hudbe. Nazdávam sa, že väčšina cirkevných zborov alebo farností má približne rovnaké finančné možnosti. Niekde dokážu za pomoci mesta, cirkvi i odborníkov nástroj zachrániť, hoci nemajú veľa peňazí. Ale majú vzťah a vôľu. Samozrejme to súvisí aj s výchovou, vzdelávaním. Nemalo by sa stávať, že niekto minie peniaze na zlý projekt a prácu nekompetentného organára, čiže v skutočnosti „vyhodí“ peniaze a poškodí kultúrnu pamiatku.

SŠ: Najmä v 90. rokoch utrpelo množstvo nástrojov pri neodborných opravách, keďže na organársku živnosť vtedy mnohým stačila pečiatka z farského úradu. Mne sa s kolegami v roku 2000 podarilo v Bratislave zorganizovať konferenciu Historické organy – úlohy pre výskum, organárstvo, pamiatkové úrady a cirkvi, na ktorej sme mali zahraničných odborníkov a zo Slovenska sme pozvali prakticky všetkých, ktorí mali nejakým spôsobom do činenia s organom. Spozoroval som, že potom si viacerí aspoň trochu začali dávať pozor a nedochádzalo v takej miere k podobným devastačným „opravám“ nástrojov, ako v spomenutej Petrovej Vsi.

MAM: Ak môžem doplniť, rovnaká firma – nechcem ju menovať – čo „opravila“ organ v Petrovej Vsi, zničila aj Országov organ zo 70. rokov 19. storočia v Štefanovej. Vyhodili historické vzdušnice, pridali elektrickú traktúru, zlikvidovali hrací stôl a nový postavili dole v lodi kostola. Trúfam si povedať, že jeden zo zásahov – zle zaviazaná hracia traktúra pedála – nemá obdoby na celom svete; keď stlačíte veľké C, ozve sa najvyšší tón danej vzdušnice a naopak, pri stlačení najvyššieho tónu pedálovej klaviatúry s unikátnym klávesovým rozsahom C–e0 sa ozve veľké C! A toto si nikto nevšimol ani pri kolaudácii...

JVM: Treba si všimnúť aj pozitívne výsledky starostlivosti o organy a spomenúť medzinárodný festival Slovenské historické organy, ktorý tiež dopomohol k istej orientácii a motivácii vlastníkov, aby sa nástrojom venovali. Každý rok prezentujeme nástroje, ktoré sú opravené či, lepšie povedané, reštaurované, keďže medzi tie „opravené“ patria aj spomenuté, ktoré po opravách nehrajú; dalo by sa parafrázovať, že niektorí „opravári“ organy neopravujú, ale „popravujú“. Za 24 rokov existencie festivalu sa podarilo prezentovať asi 80 nástrojov. V začiatkoch niektoré ešte neboli reštaurované, no kvôli „naštartovaniu“ procesu sa hralo aj na nástrojoch pripravených len na koncert. Paralelnou časťou projektu je zaznamenávanie zvuku reštaurovaných organov na CD v rámci rovnomennej edície. Začalo to dobre zreštaurovaným nástrojom v Spišskej Novej Vsi, významným a na slovenské pomery aj veľkým dvojmanuálovým nástrojom Friedricha Deutschmanna, po kolaudácii ktorého som oslovil Ctibora Kolínskeho z vydavateľstva Diskant. Nazdával som sa, že je škoda neurobiť záznam nástroja vo výbornom stave. Keďže sme nerátali s opakovaným zaznamenávaním reštaurovaných organov, prvé CD ani nemá poradové číslo. Na desiatich CD je doteraz zaznamenaných 18 nástrojov – významných z hľadiska staviteľov organov i lokalít, od najstaršieho nástroja Bartolomeja Fromma v Kežmarku z roku 1651 po nástroje z konca 19. storočia, od malých pozitívov po dvojmanuálové nástroje Martina Šaška, najvýznamnejšieho staviteľa 19. storočia na Slovensku. Aj zahraniční interpreti prichádzajúci na naše organové festivaly hodnotia kvalitu nástrojov veľmi vysoko, nielen ako pamiatok, ale skutočne ako živých nástrojov porovnateľných s inými krajinami. Naozaj sa nemusíme hanbiť, skôr o týchto veciach treba hovoriť a medializovať ich. Podobné diskusie a rozhovory sú podľa mňa jednou z možností, ako pomôcť tomu, aby sa verejnosť dozvedela, že nielen hrady a zámky, ale aj organy sú nesmierne cennými kultúrnymi pamiatkami.

SŠ: ... predovšetkým sú pamiatkami slúžiacimi prvoradému cieľu, pre ktorý boli vytvorené, a ak sú v dobrom stave, fungujú jedinečne – po zvukovej či technickej stránke ich nemožno nahradiť. Organové festivaly sú navyše veľmi dobrým spôsobom, ako pri poukazaní na hodnoty historických organov vybudíť lokálpatriotizmus. Napríklad pri reštaurovaní dvojmanuálového pneumatického organa v Zohore bolo cítiť skutočný entuziazmus zo strany členov obecnej i farskej rady a tamojší koncert, ktorý sme zaradili do Katedrálneho organového festivalu, sa stretol s obrovským úspechom a nadšením. Podobne v Modre, kde

vo farskom kostole „driemal“ jeden z najvzácnejších historických organov 19. storočia s jedinečným zvukom; spomeniem flautový register na druhom manuáli, pri počúvaní ktorého sa budete pozerať na chór a hľadať skutočnú flautistku. Toto sú historické organy par excellence, ktoré uchovávajú svoju zvukovú originalitu spojenú s najvyššou kvalitou. Máme hendikep malého národa, ktorý sa ešte celkom neprebudil a obdivuje všetko anglické, francúzske či od iných veľkých národov. Keď použijem terminus technicus „Orgellandschaft“, tak smelo môžeme dodať, že existuje veľmi zaujímavá „Orgellandschaft Slowakei“. Krajiny západnej Európy si v rámci neustáleho napredovania a progresívneho vývoja často aj uškodili, no my sme si vďaka absencii tohto pokroku zachovali niektoré unikátne nástroje. Spomeniem organ vo Veľkom evanjelickom kostole v Bratislave, mladšieho „brata“ organa v Bazilike Sv. Mikuláša v Trnave. Keď k nám prídu organisti z vyspelých organových krajín, zvyknutí na moderné krásne mechanické nástroje, obdivujú, že sa u nás zachovali originálne organy s pneumatickou traktúrou a s pôvodnou intonáciou. Každý dobre opravený historický organ alebo postavený nový nástroj sa má plnohodnotne využívať pri liturgii. Zároveň by bola škoda nevyužívať každý takýto nástroj aj na koncertné účely.

MAM: Som rád, že sa môžeme prezentovať veľmi slušne zreštaurovanými nástrojmi, ktoré oprávnené budia pozornosť, ale nedá mi nespomenúť aj také organy, ktoré majú nevyčísliteľnú hodnotu a ich perspektíva je desivá. Napríklad jeden z najväčších Pažického organov v Pruskom z roku 1777 je unikátnym nástrojom, ktorý sotva možno použiť na liturgické účely, o koncertoch ani nemožno uvažovať. V kritickom stave sú tiež veľký dvojmanuálový nástroj Michala Podkonického v evanjelickom kostole v Gelnici alebo Pažického organ z roku 1797 v katolíckom kostole vo Višňovom. A je ich omnoho viac.

Na omši sa „môže“...

Nie je možné zaradiť nástroje vyžadujúce urgentnú starostlivosť do prioritných programov, napríklad v rámci grantových systémov Ministerstva kultúry?

JVM: Ešte za čias Dr. Mokrého poskytla naša komisia ministerstvu zoznam týchto prioritných nástrojov. Mnohé farnosti či zanikajúce cirkevné zbory si však nemôžu dovoliť podať žiadosť o dotáciu z ministerstva, napríklad prostredníctvom programu Obnovme si svoj dom alebo z európskych fondov, pretože spoluúčasť je pre nich finančne neprijateľná. Majú stále menší počet veriacich a zápasia o to, aby existenčne prežili. Na podobné prípady majú v zahraničí systémové riešenia; napríklad evanjelická cirkev v Nemecku má fond pre záchranu nástrojov. Úbytok veriacich sa bude dotýkať aj problematiky organa ako takého. Chvalabohu, zatiaľ máme na Slovensku nadšencov a za posledných 5 rokov sa u nás postavilo niekoľko výborných nástrojov, najmä v Dóme sv. Martina, v Redute či v Dolnom Kubíne.

SŠ: Dodám, že v Dolnom Kubíne bolo na kolaudačnom koncerte 1300 ľudí. To sú naozaj pozitívne momenty, pretože po roku 1989 sa v mnohých nových kostoloch s organom v pôvodnom slova zmysle vôbec nerátalo! Ako zamestnanec Arcibiskupského úradu som mal možnosť vidieť riešenia sakrálnych novostavieb, kde boli na chóre naprojektované minimálne priestory s jedinou možnosťou – digitálneho nástroja.

JVM: Je to paradox, pretože po zmene spoločenských pomerov v roku 1989 sme si to predstavovali ináč. Nebolo by zlé vyhodnotiť toto obdobie, aj cirkvi by sa o

to mohli sebakriticky pokúsiť, čo sa za slobodných 25 rokov v tomto smere urobilo. Nazdávali sme sa, že sa cirkev otvorí kultúre a že bude opäť centrom umenia. No paradoxne sa stáva, že pokiaľ kedysi koncerty zakazovali komunisti, dnes ich konanie nedovolí duchovenstvo. Kto má v cirkevnom zbore alebo vo farnosti ukázať, že organ je potrebný, keď sú tam amatéri, ktorí tomu často nerozumejú? V mnohých prípadoch domáci tvrdia, že sa na ich organe stále dá hrať a že na omši, či na službách Božích, sa to „môže“. Akože môže? Kultúrny človek musí povedať, že nemôže a musíme to opraviť! Toto žiaľ nemá kto povedať, ak je tam neodborník na strane duchovenstva i organistu.

Kde je potom množstvo absolventov cirkevných či štátnych konzervatórií, študentov cirkevnej hudby? Za 25 rokov ich musí byť na Slovensku pomerne dosť a kto iný, ak nie oni, by mali zlepšovať povedomie...

JVM: Oddelenie cirkevnej hudby sa na Slovensku otvorilo na konzervatóriách a neskôr na vysokej škole po 45 rokoch. Na VŠMU dnes máme jediného študenta cirkevnej hudby, medzitým vznikla napríklad Katedra cirkevnej hudby na univerzite v Ružomberku, kde je tých študentov viac, no na oficiálnych miestach organistov pôsobia málokto. Pokúšali sme sa to zmapovať, keďže som na konferencii o budúcnosti organa v Zürichu v roku 2011 podával o Slovensku správu; zástupcovia európskych krajín tam referovali napríklad aj o vzdelávaní, o uplatnení organistov či stavbách nových nástrojov. Zistili sme, že v evanjelickej cirkvi nie je profesionálne obsadené ani jedno miesto, v katolíckej cirkvi je ich možno desiatka. Pritom sa tam núka kombinácia medzi prácou v cirkvi a napríklad učiteľským povolaním, absolventi cirkevnej hudby môžu viesť miestne spevácke zbory. Obávam sa, že pokiaľ cirkvi neprijmú nejaké generálne pravidlá, budúcnosť je skôr v lokálnych riešeniach. Namiesto toho, aby sa to sprofesionalizovalo, však záujemcovia a nadšenci po rokoch odchádzajú, pretože nenachádzajú priestor na uplatnenie svojich umeleckých predstáv.

SŠ: Nazdávam sa, že doplácame aj na vzťah kňazov či cirkví k hudbe. Vnímam to takmer ako „hriech“. Je to veľká škoda, že sa vzdávajú silnej kultúrnej pozície v spoločnosti. Z istého pohľadu to pripomína pílenie si konára pod sebou, pretože mnoho ľudí je odradených takýmto spôsobom a hoci cirkevné dokumenty vyzývajú k dokonalej úrovni hudby pri liturgii, v skutočnosti je opak často pravdou.

JVM: Určite je škoda, že sa nechceme poučiť z vývoja v Západnej Európe i v Severnej Amerike. Napojenie organa na kresťanstvo je také silné, že úvahy o budúcnosti organa ako koncertného nástroja mimo kostolov je pre mňa osobne neprijateľné. Práve na spomínanej konferencii v Zürichu sa diskutovalo aj o organoch v koncertných sieňach a hoci majú v tamojšej koncertnej sieni skvelý nástroj, na jeden či dva koncerty ročne príde oproti chrámovým koncertom niekoľko ľudí. Práve kultúrna stránka na vysokej úrovni môže napomôcť cirkvám aj pri upevnení komunity veriacich. V evanjelickej cirkvi sme napríklad začali po 50 rokoch robiť Bachove kantáty v rámci služieb Božích, čo je v našich podmienkach unikum, no cirkevná vrchnosť sa k tomu stavala, akoby to bolo proti cirkevným predpisom a bohoslužobným poriadkom. Pritom to fungovalo s Milošom Valentom na kolegiálnej báze bez veľkých finančných nákladov. Cirkev disponuje nádhernými priestormi a môže s nimi skutočne dobre pracovať. Ak sa dá za prenájom zorganizovať to, že veriaci zažijú na bohoslužbách čosi, o čom predtým len počuli a odrazu je to realitou, je to unikátne prepojenie duchovného s umeleckým a kultúrnym.

V rámci výskumu a propagácie historických organov sa zväčša objavujú tie isté mená. Nejavia mladí organisti a organári záujem?

SŠ: Chcel by som spomenúť Martina Baka, ktorý je na domácej scéne ako interpret či improvizátor nedocenený, no pokiaľ by som si mal niekoho prizvať ku kolaudácii organa, pozval by som určite jeho. V súčasnej dobe spisuje výsledky reštaurátorského prieskumu organa v nitrianskej katedrále, kde sa bude do starej historickej skrine stavať nový organ. Je to pozoruhodný projekt. Doktor Mayer bol pri objavení píšťal od štyroch rôznych organárov v tomto nástroji, je tu zachovaný prospekt. Martin Bako je človekom, ktorého potenciál by bolo dobré využiť. Okrem toho, že je vynikajúci interpret a improvizátor, pracuje aj ako organár a má bohaté praktické skúsenosti.

MAM: S absenciou nových mien v tejto oblasti súvisí aj problém diplomových prác na VŠMU. Spomínam si jedine na mená Šurin, Cepko, Štafura či Bako. Viacerí k tomu možno aj majú vzťah, no po zrušení teoretickej časti diplomovej práce už nie sú ani len možnosti. Študentom tak ostali 3 semestre náuky o organe, ako aj dejiny nástroja...

JVM: Opäť sa dostávame ku kvalite výučby; k nám prichádzajúci absolventi konzervatória často nemajú dostatočné organologické znalosti, hoci na škole mali 4 roky náuku o organe. U mnohých hudobníkov, a to žiaľ aj u tých dobrých, prežíva názor, že ako interpreti nepotrebujú komplexné teoretické vzdelanie. Úroveň umeleckého školstva na Slovensku je však samostatná problematika pripomínajúca hru na vlastnom piesku. Nie je dostatočný záujem spojiť sa a vytvoriť jednu kvalitnú školu, ktorá by vedela konkurovať tým európskym. Aj v zahraničí už dochádza k pretlaku voľných miest a mnohí študenti, ktorí by u nás v minulosti ťažko prešli sa na zahraničné školy dostanú. Na Hudobnej a tanečnej fakulte VŠMU obmedzujeme teoretické časti diplomových prác, znižujeme počty hodín estetiky i dejín hudby. Často nedoceňujeme, že predpokladom kvalitnej interpretácie je komplexná interpretačná analýza.

Ján Vladimír MICHALKO (1951) študoval na Konzervatóriu a VŠMU v Bratislave (I. Skuhrová, F. Klinda) a na mníchovskej Hochschule für Musik (1972–1973, K. Richter). Paralelne absolvoval Evanjelickú bohosloveckú fakultu UK. Od r. 1983 pôsobí na HTF VŠMU, kde sa v r. 1998 stal profesorom, v období 2000–2007 bol dekanom Hudobnej a tanečnej fakulty VŠMU. Je organistom Veľkého evanjelického kostola v Bratislave (od r. 1982). Zaslúžil sa o záchranu a propagáciu mnohých vzácných nástrojov, organizuje medzinárodný festival Slovenské historické organy a v spolupráci s vydavateľstvom Diskant zdokumentoval na sérii 10 CD zvuk historických organov najvýznamnejších organárov pôsobiacich na Slovensku.

Marian Alojz MAYER (1948) pôsobil na Katedre teórie a dejín architektúry kreslenia a modelovania (SVŠT Bratislava), neskôr bol externým aspirantom na Umenovednom ústave SAV (1983–1988). Od r. 1990 prednáša náuku o organe a dejiny organa na VŠMU v Bratislave. Venoval sa opravám významných historických organov (najmä z dielne M. Šašku), ale aj novším nástrojom. Publikuje odborné články a referuje na medzinárodných fórach, spolupracuje s festivalom Slovenské historické organy. V poslednom období systematicky pracuje na výskume organov na Slovensku. Je autorom viacerých monografií – Martin Šaško a jeho organárska škola, Dejiny organa na Slovensku: od

najstarších čias po súčasnosť, Organy v Bratislave: dispozície a základný technický popis (spolu so S. Šurinom).

Stanislav ŠURIN (1971) študoval na Konzervatóriu a VŠMU v Bratislave (I. Szabó, I. Sokol), na Diecéznom konzervatóriu vo Viedni a súkromne v Grazi (J. Trummer). Ako sólista účinkuje a nahráva doma i v zahraničí. Hru na organe vyučuje na KU v Ružomberku, publikuje v oblasti organa a cirkevnej hudby. Venuje sa aj kompozícii (Trnavská omša, Antifóny a duchovné piesne). Pôsobil vo funkcii Diecézneho hudobníka Bratislavsko-trnavskej arcidiecézy (2006–2008), je poradcom pri opravách historických a pri stavbe nových organov. Organizuje medzinárodné organové festivaly v Trnave, Piešťanoch, Skalici, Modre a v bratislavskej katedrále.

© Hudobný život

(<http://hc.sk/hudobny-zivot/clanok/rozhovory/665-perspektiva-mnohych-historickych-organov-na-slovensku-je-desiva/>)

Príloha 2

BENÁTSKA CHARTA,
o ochrane a obnove pamiatok a pamiatkových sídiel, Benátky 1964⁸¹

Živým svedectvom stáročných tradícií predchádzajúcich ľudských generácií zostávajú aj v prítomnosti pamiatky, prenášajúce duchovný odkaz minulosti. Ľudstvo si čoraz viac uvedomuje jednotu ľudských hodnôt, považuje ich za spoločné dedičstvo a uznáva svoju spoločnú zodpovednosť za ich zachovanie voči budúcim generáciám. Je teda podstatné, aby základné zásady ochrany a obnovy pamiatok boli spoločne dohodnuté a formulované na medzinárodnej báze, pričom úlohou každej krajiny zostáva aplikovanie týchto zásad v rámci vlastnej kultúry a vlastných tradícií. Tieto základné zásady sa po prvý raz definovali v Aténskej charte v roku 1931, ktorá prispela k rozvoju mohutného medzinárodného hnutia, čo sa konkrétne prejavilo v národných (štátnych) dokumentoch, v činnosti organizácií ICOM a UNESCO i v zariadení medzinárodnej ústrednej inštitúcie na zachovanie a reštaurovanie kultúrnych hodnôt organizáciou UNESCO. Silnejúca uvedomelosť a kritický duch sa zapojili do riešenia problémov čoraz zložitejších a rozmanitejších; teraz nastal čas aj na preskúmanie zásad charty, aby sa prehĺbili i rozsahovo rozšírili vo forme nového dokumentu.

V dôsledku toho II. Medzinárodný kongres architektov a technikov historických pamiatok, ktorý sa zišiel v Benátkach v Taliansku 25. a 31. mája 1964, schválil nasledovný text:

DEFINÍCIE

Čl. 1. Pojem historickej pamiatky zahŕňa nielen samostatné architektonické dielo, ale tiež mestský alebo vidiecky sídelný útvar, ktorý je svedectvom určitej civilizácie, významného vývoja alebo historickej udalosti. Tento pojem sa vzťahuje nielen na veľké umelecké diela, ale aj na skromné diela, ktoré nadobudli význam postupom času.

Čl. 2. Ochrana a obnova pamiatok je disciplína, ktorá sa dovoľáva spolupráce so všetkými vedami a technikami, ktoré môžu prispieť k výskumu a zachraňovaniu architektonického dedičstva.

Čl. 3. Cieľom ochrany a obnovy pamiatok je zachrániť tak umelecké diela, ako aj dokumenty histórie.

OCHRANA

Čl. 4. Ochrana si vyžaduje stálu údržbu.

Čl. 5. Ochrana pamiatok je vždy uľahčená, keď sa pamiatky dajú využiť na funkciu užitočnú pre spoločnosť, takéto využívanie je teda žiaduce, nemá však rušiť pôvodné usporiadanie alebo výzdobu budov. Iba v týchto medziach možno uvažovať a povoľovať úpravy vyžadované vývojom užívania a zvykov.

Čl. 6. Ochrana pamiatky zahŕňa aj jej blízke okolie v jej pôvodnom rozsahu. Všade tam, kde ešte existuje tradičné prostredie, má byť zachované. Zakázaná je akákoľvek nová výstavba, ale aj búranie a úpravy, ktoré by mohli narušiť vzťahy hmôt a farieb.

Čl. 7. Pamiatka je neoddeliteľná od histórie, ktorej je svedkom, taktiež od prostredia, do ktorého je umiestnená. Preto premiestnenie celej pamiatky alebo jej častí je neprípustné. Výnimočne je prípustné v prípade, ak ide o záchranu pamiatky, alebo keď sa jedná o významný národný alebo medzinárodný záujem.

⁸¹ Dostupné na: <https://www.pamiatky.sk/sk/page/prehľad-textov-chart-a-dohovorov>

Čl. 8. Časti dekorácie: sochy, maľby alebo iné výzdoby, ktoré sú integrálnou časťou pamiatky, nemôžu byť od nej oddelené. Výnimkou je len situácia, ak je to jediný vhodný spôsob zaistenia ochrany pamiatky.

OBNOVA A REŠTAUROVANIE

Čl. 9. Obnova a reštaurovanie je vysoko špecializovaná činnosť. Ich cieľom je zachovať a odhaľovať estetické a historické hodnoty pamiatky a zakladajú sa na rešpektovaní pôvodných historických materiálov a autentických dokumentov. Zastavujú sa však tam, kde začínajú dohady: V prípade hypotetických rekonštrukcií, sa každá - z estetických alebo technických dôvodov za nevyhnutnú uznaná práca - musí odlišovať od starej architektonickej kompozície a poniesť pečať našich čias. Obnovu a reštaurovanie vždy predchádza archeologický a historický výskum pamiatky.

Čl. 10. Keď sa tradičné techniky nejavia byť vhodné, potom môže byť zachovanie pamiatky zabezpečené použitím moderného technického procesu ochrany a výstavby, ak ich účinnosť už bola preukázaná vedeckým výskumom a nadobudnuté skúsenosti ju zaručujú.

Čl. 11. Hodnotné prínosy všetkých epoch vývoja pamiatky sa majú rešpektovať, lebo cieľom obnovy nie je dosiahnutie slohovej jednotnosti. Keď pamiatka obsahuje viacej vrstiev - etáp, odkrývanie niektorej zo spodných vrstiev - etáp možno obhajovať len výnimočne, a to tiež len pod tou podmienkou, že odstraňované vrstvy sú málo významné, kým kompozícia, ktorá sa takto dostáva na denné svetlo, má veľkú historickú, archeologickú i estetickú hodnotu, a pritom je stav jej zachovalosti taký dobrý, že je ním takéto konanie zdôvodnené. Posúdenie významu dotýčnych prvkov pamiatky a rozhodovanie o tom, čo z nich má byť zničené, nemôže závisieť iba od autora projektu.

Čl. 12. Prvky, ktoré by mali nahradiť chýbajúce časti, sa majú harmonicky prispôbovať celku, pritom sa však majú od pôvodných častí odlišovať tak, aby obnova a reštaurovanie neznamenalí sfalšovanie historického a umeleckého dokumentu.

Čl. 13. Prístavby a doplnky môžu byť povolené iba vtedy, ak rešpektujú všetky zaujímavé časti budovy, jej tradičné prostredie a vyváženosť jej kompozície i vzťahu k obklopujúcemu prostrediu.

HISTORICKÉ SÍDLA; SÚBORY

Čl. 14. Pamiatkové súbory majú byť predmetom zvláštnej starostlivosti v záujme zachovania ich neporušenosti a zabezpečenia ich ozdravenia, úpravy a vhodného využívania. Obnova a reštaurátorské práce na takých miestach majú vychádzať zo zásad vyslovených v predchádzajúcich článkoch.

VÝSKUMY

Čl. 15. Výskumy majú byť vykonávané v súhlase s vedeckými normami definovanými v Odporúčaní medzinárodných zásad, ktoré sa majú aplikovať pri archeologických výskumoch, prijatom v roku 1956 organizáciou UNESCO. Zabezpečená má byť aj údržba ruín a musia byť prijaté opatrenia potrebné na trvalé konzervovanie a zachovanie architektonických prvkov a odkrytých vecí. Navyše treba zabezpečiť zrozumiteľnosť odkrytej pamiatky, pričom jej význam nesmie byť pozmenený. Akékoľvek rekonštrukčné práce by mali byť vopred vylúčené, prípustná je jedine anastylóza, teda opätovné spojenie vypadnutých častí s celkom. Scelovacie prvky majú byť vždy rozoznateľné a majú sa použiť v čo najmenšej miere - len aby zabezpečovali ochranu - konzervovanie objektu a znovu navodili kontinuitu tvarov pamiatky.

DOKUMENTOVANIE A PUBLIKOVANIE

Čl. 16. Konzervátorské, reštaurátorské a archeologické práce majú byť vždy presne zdokumentované, formou analytických a kritických správ ilustrovaných kresbami a fotografiami. V týchto správach majú byť zachytené všetky fázy odkrývacích prác, tiež spevňovania, uvádzania do pôvodného stavu a sceľovania, taktiež technické a tvarové prvky, identifikované v priebehu prác. Táto dokumentácia by mala byť uložená v archívoch nejakej verejnej inštitúcie a mala by byť prístupná výskumným pracovníkom. Odporúča sa takúto dokumentáciu publikovať.

©ICOMOS Slovensko, 2002

Príloha 3

Dokument o autenticite, Nara 1994⁸²

Preambula

1. My, experti zhromaždení v meste Nara (Japonsko) od 1. do 5. septembra 1994, chceme poďakovať japonským úradom za ich veľkorysosť a porozumenie, vytvárajúce priaznivé podmienky pre stretnutie, na ktorom bolo možné poprieť tradičné myslenie v oblasti ochrany a spôsoby debát a prostriedkov rozširovania našich horizontov na zvyšovanie rešpektu rôznorodosti kultúrnej a rôznorodosti kultúrneho dedičstva v ochranárskej praxi.
2. Chceme rovnako oceniť hodnotu rámca diskusie, ktorý navrhol Výbor pre svetové dedičstvo. Tento výbor prehlásil, že chce preverovať autenticitu výnimočnej univerzálnej hodnoty kultúrneho majetku navrhnutého do Zoznamu svetového dedičstva tak, aby bol plne v zhode so sociálnymi a kultúrnymi hodnotami všetkých spoločností.
3. Dokument z Nary o autenticite je koncipovaný v duchu Benátskej charty z roku 1964. Opiera sa o túto Chartu a predstavuje jej koncepčné rozšírenie vo vzťahu ku kultúrnemu dedičstvu a záujmom súčasného sveta. Prihliada k závažnej úlohe priznávanej v súčasnej dobe kultúrnemu dedičstvu tak povediac vo všetkých spoločnostiach.
4. Vo svete neustále vystavenom silám globalizácie a homogenizácie, v ktorom je hľadanie kultúrnej identity vyjadrované prostredníctvom agresívneho nacionalizmu a vylučovaním menšinových kultúr, je základným prínosom vyplývajúcim z posúdenia autenticity pri ochrane objasnenie a osvetlenie kolektívnej pamäte ľudstva.

Kultúrna rôznorodosť a rôznorodosť dedičstva

5. Rôznorodosť kultúr a kultúrneho dedičstva v našom svete je nenahraditeľným intelektuálnym a duchovným bohatstvom celého ľudstva. Ochrana a udržanie rôznorodosti kultúry a rôznorodosti kultúrneho dedičstva má byť aktívne podporovaná ako hlavný aspekt ľudského rozvoja.
6. Rôznorodosť kultúrneho dedičstva sa prejavuje tak v priestore, ako aj v čase. Vyžaduje maximálne rešpektovanie iných kultúr a všetkých aspektov ich systému viery. V prípade, keď by boli kultúrne hodnoty v rozpore, rešpektovanie kultúrnej rozmanitosti si vyžaduje uznanie legitimacy kultúrnych hodnôt všetkých zúčastnených strán.
7. Všetky kultúry a spoločnosti vychádzajú z nejakých foriem a prostriedkov hmotného a nehmotného výrazu, ktoré vytvárajú ich dedičstvo. Preto ich treba rešpektovať.
8. Dôležité je pripomenúť základný princíp UNESCO, ktoré považuje kultúrne dedičstvo každého za kultúrne dedičstvo všetkých. Preto zodpovednosť za kultúrne dedičstvo a za spôsob, ako s ním nakladať, prináleží predovšetkým kultúrnemu spoločenstvu, ktoré ho vytvorilo, alebo ktoré ho má na starosti. V každom prípade prihlásenie sa k Medzinárodným Chartám, či dohovorom, týkajúcim sa kultúrneho dedičstva, predpokladá ako samozrejmé prijatie princípov a povinností z nich vyplývajúcich. Pre každé spoločenstvo je veľmi vhodné vyvažovať svoje vlastné požiadavky s požiadavkami iných kultúrnych spoločenstiev pri predpoklade, že dosiahnutie tejto rovnováhy, nepodmiňuje ich základné kultúrne hodnoty.

⁸² Dostupné na: <https://www.pamiatky.sk/sk/page/prehľad-textov-chart-a-dohovorov>

Hodnota a autenticnosť

9. Ochrana kultúrneho dedičstva vo všetkých jeho podobách a zo všetkých historických období vychádza z hodnôt prisudzovaných tomuto dedičstvu. Čo najpresnejšie chápanie týchto hodnôt závisí, okrem iného, od stupňa dôveryhodnosti zdrojov informácií, ktoré sa nimi zaoberajú. Posúdenie a pochopenie autenticity tohoto zdroja informácií vo vzťahu k originálu a ďalším črtám kultúrneho dedičstva a ich významu je základom pre stanovenie všetkých prvkov autenticity.

10. Autenticnosť, tak ako bola určená a potvrdená Benátskou chartou, sa javí ako hlavný kvalitatívny faktor, pokiaľ ide o pochopenie autenticity hrá základnú úlohu vo všetkých vedeckých štúdiách o kultúrnom dedičstve pri plánovaní ochrany, obnovy a reštaurovania, ako aj pri procese zápisu používanom pre Dohovor o ochrane svetového dedičstva a pri iných kultúrnych zoznamoch.

11. Posudzovanie hodnôt prisudzovaných kultúrnemu dedičstvu, i dôveryhodnosti príbuzných informačných zdrojov, sa môže líšiť medzi kultúrami, a dokonca i v rámci jednej kultúry. Je preto vylúčené, aby posudzovanie hodnoty a autenticity bolo založené na jednotných kritériách. Naopak, rešpektovanie týchto kultúr vyžaduje, aby každá pamiatka bola posudzovaná a hodnotená s ohľadom na kultúrny kontext, ku ktorému náleží.

12. Preto je mimoriadne dôležité a naliehavé, aby v každej kultúre boli charakterizované špecifické znaky, vzťahujúce sa k hodnotám daného kultúrneho dedičstva a k dôveryhodnosti a spoľahlivosti príslušných informačných zdrojov.

13. V závislosti od povahy kultúrneho dedičstva, jeho kultúrneho kontextu a jeho rozvoja v čase, posudzovanie autenticity môže byť prepojené s hodnotou rôzneho druhu zdrojov informácií. Tie zahrňujú koncepciu a formu, materiály a hmoty, použitie a funkciu, tradície a techniky, polohu a rozmiestnenie, ducha a pocity a iné vnútorné a vonkajšie faktory. Použitie týchto prameňov umožňuje vypracovanie a preverenie špecifických, umeleckých, historických, sociálnych a vedeckých dimenzií.

Príloha č. 1

Návrh na pokračovanie (predložil H. Stovel.)

1. Rešpekt rozmanitej kultúry a kultúrneho dedičstva vyžaduje vedomú snahu zabrániť klamlivým mechanickým formuláciám alebo štandardným procedúram pri definovaní a určovaní autenticity konkrétnej pamiatky a sídla.

2. Snaha stanoviť autenticitu tak, aby rešpektovala rôznorodosť kultúry a kultúrneho dedičstva si vyžaduje prístupy, ktoré podporia kultúru rozvíjať analytický proces a nástroje špecifické pre ich povahu a potreby. Takéto prístupy môžu mať všeobecne niekoľko aspektov:

- snaha zabezpečiť určenie autenticity vyžaduje multidisciplinárnu spoluprácu a zodpovedajúce využitie všetkých expertíz a vedomostí.
- snaha zabezpečiť, aby stanovené hodnoty boli skutočne reprezentatívne pre kultúru a rôznorodosť jej záujmov, konkrétne pamiatok a sídiel.
- snaha jasne dokumentovať povahu autenticity pamiatok a sídiel ako praktický návod pre budúcu starostlivosť a monitoring.
- snaha aktualizovať autenticitu vo svete meniacich sa hodnôt a okolností.

3. Dôležité sú snahy zabezpečiť, aby určené hodnoty boli rešpektované a aby ich určenie zahŕňalo snahu budovať, pokiaľ je to možné, multidisciplinárny a spoločenský konsenzus k týmto hodnotám.

4. Prístup má tiež uľahčovať a vychádzať z medzinárodnej spolupráce medzi všetkými tými, ktorí sa zaujímajú o ochranu kultúrneho dedičstva, aby zlepšili globálne rešpektovanie a pochopenie rôznych výrazov a hodnôt každej kultúry.

5. Kontinualita a rozširovanie tohoto dialógu s inými regiónmi a kultúrami sveta je nevyhnutnou podmienkou k rastu praktických hodnôt posudzovania autenticity pri ochrane spoločného dedičstva ľudstva.

6. Rastúce povedomie o tejto základnej dimenzii dedičstva medzi verejnosťou je absolútnou potrebou, aby sa dosiahli konkrétne prostriedky pre ochranu stôp minulosti. Tieto prostriedky rozvíjajú väčšie porozumenie hodnôt, ktoré predstavuje kultúrny majetok, ako aj rešpektovanie úlohy, ktorú pamiatky a sídla majú v súčasnej spoločnosti.

Príloha č. 2

Definície

Ochrana : zahŕňa všetky operácie zamerané na pochopenie kultúrneho dedičstva, oboznámenie sa s ich dejinami a s jeho významom, zaistenie jeho materiálnej ochrany, prípadne jeho prezentáciu (reštaurovanie) a údržbu. /Pod pojmom kultúrne dedičstvo sa rozumejú pamiatky, skupiny budov a lokality s pamiatkovou hodnotou, ako je definované v článku 1 Dohovoru o ochrane svetového dedičstva).

Informačné zdroje :

Všetky materiály, písomné, ústne a obrazové zdroje, ktoré umožňujú spoznať povahu, špecifikácie, význam a históriu kultúrneho dedičstva.

©ICOMOS Slovensko, 2002

Príloha 4

Weilheimský regulatív 1957 v originálnom znení⁸³

RICHTLINIEN ZUM SCHUTZE ALTER WERTVOLLER ORGELN WEILHEIMER REGULATIV

zugleich kurzgefasster Bericht über die Tagung der Orgeldenkmalpfleger in Weilheim/teck vom 23. bis 27. April 1957

Praeambel

Unsere Zeit hat den Wert historischer Orgeln besonders schätzen gelernt. Sie hat hieraus starke Impulse für den Orgelbau und die Orgelmusik empfangen. Da der Bestand an alten Orgeln durch die Auswirkung der Kriege - und fast mehr noch durch unsachgemäße Behandlung - große Verluste erlitten hat, ist es notwendig, nicht nur die historischen Orgelprospekte, sondern vor allem die künstlerisch und kulturhistorisch wertvollen Klangkörper zu erhalten. Diesem Zwecke dienen folgende Grundsätze:

I. Der Begriff "denkmalwerte Orgel"

1. Unter den Begriff "denkmalwerte Orgel" fallen Orgeln und orgelartige Instrumente abgeschlossener Stilepochen, die hinsichtlich der äußeren Erscheinung (Prospekt) oder bzw. und des Werks bestimmte Bedingungen erfüllen.
2. Über die Denkmalwürdigkeit eines Orgelprospektes entscheidet sein künstlerischer Wert.
3. Für die Denkmalwürdigkeit des Werks ist im allgemeinen Voraussetzung, daß das Instrument Tonkanzellenwindladen, mechanische Traktur und originalen Pfeifenbestand besitzt. Doch können auch solchen Instrumenten klangliche Denkmaleigenschaften zuerkannt werden, die nur noch einen Teil dieser Voraussetzungen erfüllen.
4. Es kann auch neueren Orgeln (bzw. orgelartigen Instrumenten) Denkmalwürdigkeit zuerkannt werden, wenn es sich um besonders eigenartige Instrumente handelt, die für die Zeit ihrer Erbauung klangtypisch sind - auch wenn solche Instrumente keine Tonkanzellenladen und keine mechanische Traktur besitzen sollten.

II. Die Inventarisierung (Bestandsaufnahme)

1. Der Orgeldenkmalpflege-Arbeit hat die Bestandsaufnahme voranzugehen. Diese hat sich nach folgenden Gesichtspunkten zu vollziehen:
 - a) Feststellen des Bestandes an denkmalwerten Orgeln;
 - b) Aufnahme des Gehäuses;
 - c) Aufnahme des Werks nach
 - aa) Art der Windladen und deren Aufstellung,
 - bb) Art der Traktur,
 - cc) Aufzeichnen der Disposition(en) (mit Tonumfängen und Koppelungen),
 - dd) Aufzeichnen der gemischten Stimmen,
 - ee) Angabe der Baumaterialien,
 - ff) Aufnahme der Winddrücke, gg) Aufnahme der Stimmtonhöhe (und evtl. Stimmung);
 - d) Feststellen der Bauzeit(en), Erbauer, aller evtl. Umänderungen und Instandsetzungen (mit Quellenangaben);

⁸³ Dostupné na: uiu.preservationtheory.org/coe-files/Weilheimer_Regulativ.doc

e) Schilderung des Erhaltungszustandes.

2. Hierbei werden Messaufmessungen an Orgelpfeifen in der Regel nachvollzogen, wenn das Instrument (etwa anlässlich einer Instandsetzung) abgetragen ist.

III. Pflege

1. Denkmalwerte Orgelinstrumente bedürfen einer besonders sorgsam Pflege und Wartung.

2. Mit der Wartung eines denkmalwürdigen Instrumentes kann nur ein Orgelbauer beauftragt werden, der in der Lage ist, das Instrument in denkmalpflegerischem Sinne nachweislich zuverlässig zu betreuen.

3. Auch der Organist soll Betreuer der Orgel sein.

IV. Instandsetzung

Die Instandsetzung bezweckt die Konservierung einer gefährdeten bzw. im Verfallzustand befindlichen ursprünglichen Substanz im Sinne des Originals.

V. Restaurierung (Rekonstruktion)

1. Die Restaurierung bezweckt in der Regel eine Rückführung des derzeitigen Zustandes in denjenigen früheren, für den denkmalpflegerisch die besten Voraussetzungen gegeben sind.

2. Bei der Restaurierung sind wesens- und stilfremde Eingriffe und Zutaten zu beseitigen.

VI. Erweiterungen und Veränderungen

1. Grundsätzlich soll ein denkmalwertes Orgelinstrument nicht erweitert oder verändert werden.

2. Nur beim Vorliegen ganz besonderer Voraussetzungen können Ausnahmen gestattet werden.

VII. Verfahrensweise

Sämtliche Maßnahmen an denkmalwerten Orgelinstrumente wie Pflege, Instandsetzung, Restaurierung (Rekonstruktion), Veränderung und Erweiterung dürfen nur im Einvernehmen mit den kirchlichen Stellen und den staatlichen Einrichtungen für Denkmalpflege vollzogen werden.

Príloha 5

Weilheimský regulatív 1970 v originálnom znení⁸⁴

RICHTLINIEN ZUM SCHUTZ DENKMALWERTER ORGELN

NEUFASSUNG DES WEILHEIMER REGULATIVS

Als Vor-Abdruck hier wiedergegeben

Innerhalb der Zeit vom 4. bis zum 8. Februar 1970 konnten die 1957 erstellten Richtlinien – das sog. „Weilheimer Regulativ“ – zum Schutze alter wertvoller Orgeln überarbeitet werden. Die Arbeitstagung fand in Zürich statt: Herr KMD Jakob Kobelt hatte hierfür die Räume seines kirchenmusikalischen Institutes dankenswerterweise zur Verfügung gestellt. Das Züricher Arbeitsgremium bestand aus den Herren:

*Ahrend und Brunzema, D 2950 Loga, Mühlenweg 2A,
Beckerath, Rudolf v., D 2 Hamburg, Gluck=Straße 53,
Grundmann, Prof. Dr. Günther, D 2 Hamburg, Harvestehuder Weg 103,
Hulverscheidt, Hans, KMD, D 51 Aachen, Lütticher Straße 178,
Klais, Hans=Gerd, D 53 Bonn, Kölner Straße 148,
Kobelt, Jakob, KMD, CH 8756 Mitlödi (Schweiz),
Krauss, Egon, Ing., A 602 Innsbruck, Höttinger Au 40b/IV/21,
Reuter, Prof. Dr. Rudolf, D 44 Münster=Angelmodde, Boel=Straße 6,
Supper, Dr. Walter, D 73 Esslingen, Turmstraße 17, und
Tagliavini, Prof. Dr. L. Ferdinando, I 40127 Bologna, Piazza Barraccano 5.*

Unter der Leitung von Herrn Prof. Dr. G. Grundmann wurde auf internationaler Ebene folgende Fassung erarbeitet:

Unsere Zeit hat den Wert historischer Orgeln wieder schätzen gelernt. Sie hat hieraus starke Impulse für den Orgelbau und die Orgelmusik empfangen. Da der Bestand an alten Orgeln große Verluste erlitten hat, ist es notwendig, nicht nur die Orgelprospekte als Kunstdenkmäler, sondern auch die Werke als Klangdenkmäler zu erhalten. Diesem Zweck dienen folgende Richtlinien:

1. DER BEGRIFF „DENKMALWERTE ORGEL“

Jede Orgel, die hinsichtlich des Gehäuses, der Prospekt Pfeifen und der inneren Anlage alt ist oder alte Teile enthält, und damit einer oder mehreren abgeschlossenen historischen Stilepochen angehört, ist architektonisch, klanglich oder technisch ein Denkmal, dessen Erhaltung im allgemeinen Interesse liegt.

Orgeln im Sinne dieser Richtlinien sind auch Positive, Portative, Regale, Hornwerke, mechanische Flöten- und Zungenwerke.

⁸⁴ Poskytol elektronickou korešpondenciou Petr Koukal

2. DER BEGRIFF „INVENTARISATION“

Inventarisierung bedeutet die Bestandsaufnahme denkmalwerter Orgeln.

Die Bestandsaufnahme sollte folgendermaßen durchgeführt werden:

Im allgemeinen durch eine Erfassung des Bestandes an denkmalwerten Orgeln nach regionalen Gesichtspunkten.

Im besonderen durch eine ins einzelne gehende Erfassung, die vor Restaurierungen oder anderen größeren Arbeiten an denkmalwerten Orgeln vorgenommen werden sollte.

Dazu dienen folgende Anhaltspunkte:

Eigentums- und Zuständigkeitsverhältnisse

R a u m

Baustil, Maße, Gliederung, Durchfensterung, akustische Verhältnisse, Stellung der Orgel, evtl. Angabe früherer Standorte, klimatische Verhältnisse, Heizung.

O r g e l

Allgemeiner Befund, Tonbandaufnahme, fotografische Aufnahme des Äußeren und Inneren.

G e h ä u s e u n d P r o s p e k t

Gliederung, Maße, zeichnerische Aufnahme, Material (Holzart), Prospektabfolge, Fassung und Bemalung, Inschriften, Wappen, Schnitzereien, bewegliche Figuren, Flügeltüren, Vorhänge, Stilmerkmale. Fehlende Teile.

Äußeres der Spielanlage, Anordnung und Form der Registerbetätigung, Registerbeschriftungen, Anzahl und Tonumfang der Klaviaturen, Tastenmaterial und Tastenform, Klaviatur- und Tastenmaße.

W i n d a n l a g e

Bälge, Abmessungen der Kanäle (Länge und Querschnitt), Sperrventile, Tremulanten.

Winddruck am Balg, Ventilkasten, Stockbohrung (dabei Angaben von Register und Ton) oder an der dafür vorgesehenen Stelle; dort vorgefundene Angaben über den Winddruck sind zu fixieren.

Konstruktion und Abmessungen der Windlade, Kanzellenmaße, Länge und Breite der Kanzellenöffnung, Ventilform, Ventilaufgang (am Anfang der Kanzellenöffnung gemessen), Lichtmaße der Ventilkästen und Kanaleingänge, Kanzellen- und Registerfolge, Inschriften.

T r a k t u r

Spieltraktur mit Koppeln und Registertraktur (Anlageskizze).

P f e i f e n w e r k

Disposition, fehlende Register oder Pfeifen.

Stimmtonhöhe (Angabe der Raumtemperatur), bei älteren Stimmungssystemen zusätzliche Angaben (Tonbandaufnahme).

Umfang, Material und Bauform der Register, Zusammensetzung der gemischten Stimmen, Repetitionspunkte, Pfeifeninschriften, Nebenregister.

Unnötiges Hantieren an den Pfeifen ist zu vermeiden; die Aufnahme der Messuren kann später erfolgen. Eine vollständige Dokumentation ist ohnehin erst bei oder nach dem Abbau des Instrumentes möglich.

G e s c h i c h t e d e r O r g e l

Auswertung archivalischer und literarischer Quellen, früherer Abbildungen und der Bestandsaufnahme.

Nach Abschluß aller an der Orgel vorgenommenen Arbeiten ist eine erneute Bestandsaufnahme mit Angabe der getroffenen Maßnahmen und der Messuren anzufertigen und an allgemein zugänglicher Stelle zu hinterlegen.

3. MASSNAHMEN AN DENKMALWERTEN ORGELN

3.1. Konservierung bedeutet, den Verfall historischer Substanz aufzuhalten.

Die Erhaltung der Orgel wird vor allem durch günstige klimatische und räumliche Voraussetzungen gewährleistet. Wird der Raum beheizt, sollte auf mäßige Temperaturen Wert gelegt werden, damit die Holzteile nicht zu stark austrocknen. Regelmäßige Kontrolle der relativen Luftfeuchtigkeit wird empfohlen. Schnelles Aufheizen, Staubaufwirbelung und größere Temperaturschwankungen sind zu vermeiden. Holzschädlinge werden zweckmäßig durch geeignete Imprägnierungsmittel bekämpft.

3.2. Reparatur bedeutet das Beheben von Schäden, die die äußere Gestalt oder die Funktion beeinträchtigen.

Eine Reparatur im Sinne der Orgeldenkmalpflege liegt nur dann vor, wenn der alte Bestand nicht angegriffen wird.

3.3. Restaurierung bedeutet Rückführung einer veränderten alten Substanz in einen beweisbaren früheren Zustand.

Im Gegensatz zu Konservierung und Reparatur erstrebt die Restaurierung nicht nur die Erhaltung der historischen Substanz, sondern gleichzeitig das Rückgängigmachen von Veränderungen, die das Instrument erfahren hat. Diese Maßnahme muß nicht immer bis auf den Originalzustand zurückführen. Im allgemeinen wird man versuchen, den letzten geschlossenen und belegbaren Zustand wieder zu erreichen.

Vor einer Restaurierung ist eine eingehende Bestandsaufnahme des Instrumentes in noch nicht zerlegtem Zustand vorzunehmen. Auf Grund dieser Bestandsaufnahme wird ein Arbeitsprogramm aufgestellt, das entsprechend anzupassen ist, wenn beim Zerlegen der Orgel neue Sachverhalte erkennbar werden. Der Verlauf der Arbeiten muß in einem Bericht schriftlich fixiert werden.

3.4. Rekonstruktion bedeutet Neuanfertigung verlorengegangener Teile nach in Form und Material dokumentarisch belegter Bauweise.

Belege für die Rekonstruktion fehlender Orgelteile ergeben sich aus archivalischen oder literarischen Quellen, aus der Untersuchung des Instrumentes und – bei entsprechender Vorsicht und Genauigkeit – aus vergleichbaren Objekten.

3.5. Ergänzung bedeutet Neuanfertigung verlorengegangener Teile, deren originaler Zustand nicht oder nur teilweise erkennbar ist.

Ergänzungen an Denkmalorgeln müssen in Maßstab und Funktion dem alten Bestand angepaßt sein.

3.6. Erweiterung bedeutet Hinzufügung ursprünglich nicht vorhandener Teile.

Eine denkmalwerte Orgel sollte möglichst nicht erweitert werden, weil dadurch ihr origineller Wert in Frage gestellt wird. Eine Erweiterung des Tonumfanges ist in der Regel instrumentenbautechnisch nicht einwandfrei durchführbar. Eine Vergrößerung der Registerzahl innerhalb einzelner Werke führt zwangsläufig zu weiteren einschneidenden Veränderungen. Auch die noch am ehesten denkbare Erweiterung um ein zusätzliches Werk stellt eine Beeinträchtigung dar.

- 3.7. **Umbau** bedeutet freie Veränderung der überkommenen Gestalt.
Nur wenn die vorhandene Originalsubstanz nicht ausreicht, um im Sinne einer Restaurierung, Rekonstruktion oder auch einer Erweiterung vorzugehen, kann ein Umbau unter Beibehaltung der alten Teile erwogen werden.
- 3.8. **Wartung** bedeutet Kontrolle, Stimmung und Beseitigung kleiner Defekte.
Alle mit der Wartung verbundenen Arbeiten sind von Fachleuten auszuführen. Die Wartung soll tunlichst in einer Hand bleiben; sie kann vertraglich geregelt werden.

Als Voraussetzung für alle Maßnahmen im Sinne dieser Richtlinien zum Schutz denkmalwerter Orgeln ist erwünscht:

Die Berücksichtigung der jeweils vorliegenden Eigentumsverhältnisse und der mit ihnen in Zusammenhang stehenden Zuständigkeiten, die Übereinstimmung zwischen den berufenen Vertretern der Denkmalpflege und den mit Durchführung aller denkmalpflegerisch zu verantwortenden Maßnahmen beauftragten Fachkräfte.

Es ist beabsichtigt, diese Richtlinien möglichst in deutscher, englischer, französischer, italienischer, spanischer, niederländischer und schwedischer Sprache zu veröffentlichen. Da mit der Fertigstellung dieser Übersetzungsarbeiten noch einige Zeit gerechnet werden muß, wird hier ein Vorabdruck gegeben, dies auch schon deswegen, weil das Weihenheimer Regulative von 1957/58 vergriffen ist.

Príloha 6

Výpis z dokumentácie Pamiatkového úradu. Záznamy o pamiatkovo chránenom organe v rímskokatolíckom kostole svätej Alžbety v Bratislave⁸⁵

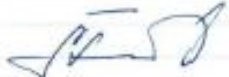
Pamiatkový úrad SR
Cesta na červený most č. 6
814 06 Bratislava

Výpis z ústredného zoznamu pamiatkového fondu

Kraj:	Bratislavský kraj
Okres:	Bratislava I
Obec:	Bratislava 1-Staré Mesto
Unif. názov HKP:	ORGAN
Unif. názov PP:	ORGAN
Bližšie určenie PP:	DREVENÝ
Kód okresu:	101
Číslo ÚZPF:	12076/1
Rozsah:	1-1



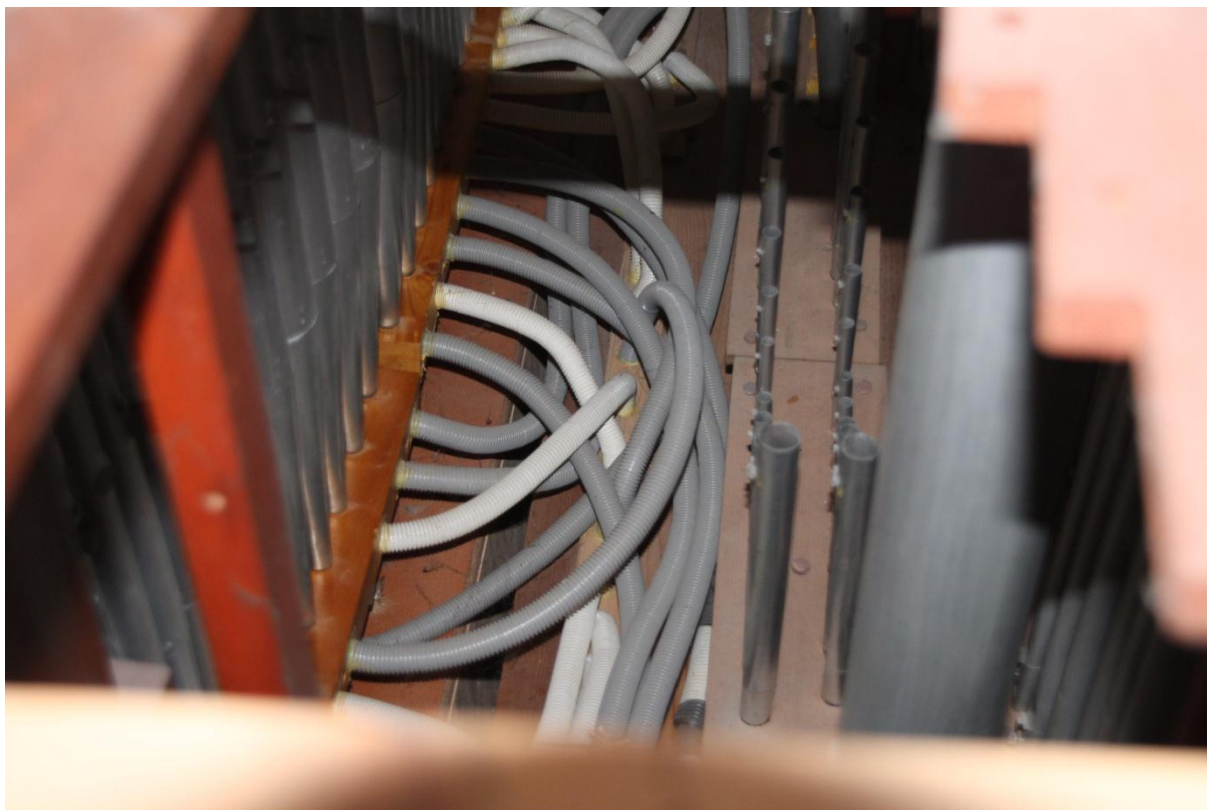
1. Miestna časť	Staré Mesto				
2. Adresa	Bezručova ul.				
3. Číslo NKP:	256/1				
4. Názov NKP	kostol sv.Alžbety,Modrý kost.				
5. Názov PO	KOSTOL				
6. Bližšie urč. PO	r.k.sv.Alžbety				
7. Zaužívaný názov PO	kostol sv.Alžbety,Modrý kost.				
8. Zaužívaný názov HKP	organ				
9. Zaužívaný názov PP	organ				
10. Autor (old)	nástroj - Konštantín Bednár				
11. Autori	Zaužívané meno (názov)	Typ vzťahu			
12. Vlastník HNKP	Názov	Ičo	Typ vzťahu	Hlavný	Aktuálny
	R.k.farský úrad sv.Alžbety, Bratislava, Bezručova 2,811 09 Bratislava		správa	Nie	Áno
	Cirkev rímskokatolícka, farnosť sv.Alžbety, Bratislava		vlastníctvo	Nie	Áno
13. Nápis					
14. Dekór					
15. Doba vzniku	1910				
16. Rozmer	V 500 oca;				
17. Prevládajúci sloh	sece				
18. Sekundárne slohové určenia					
19. Hlavný materiál výroby	drevo				
20. Ďalšie materiály výroby	cín				
21. Hlavná technika výroby	rezba				
22. Ďalšie techniky výroby	liatie polychrómia zlátenie				
23. Technický stav	vyhovujúci				
24. Dátum vyhlásenia za KP	30. 7. 1969				
25. Číslo rozh. o vyhl. za KP	ŠKK BA č.42/69				
26. Dát. rozh. o vyrad'. KP					
27. Číslo rozh. o vyrad'. KP					


Pamiatkový úrad
Slovenskej republiky
Ústredný zoznam pamiatkového fondu
Cesta na Červený most 6
814 06 Bratislava

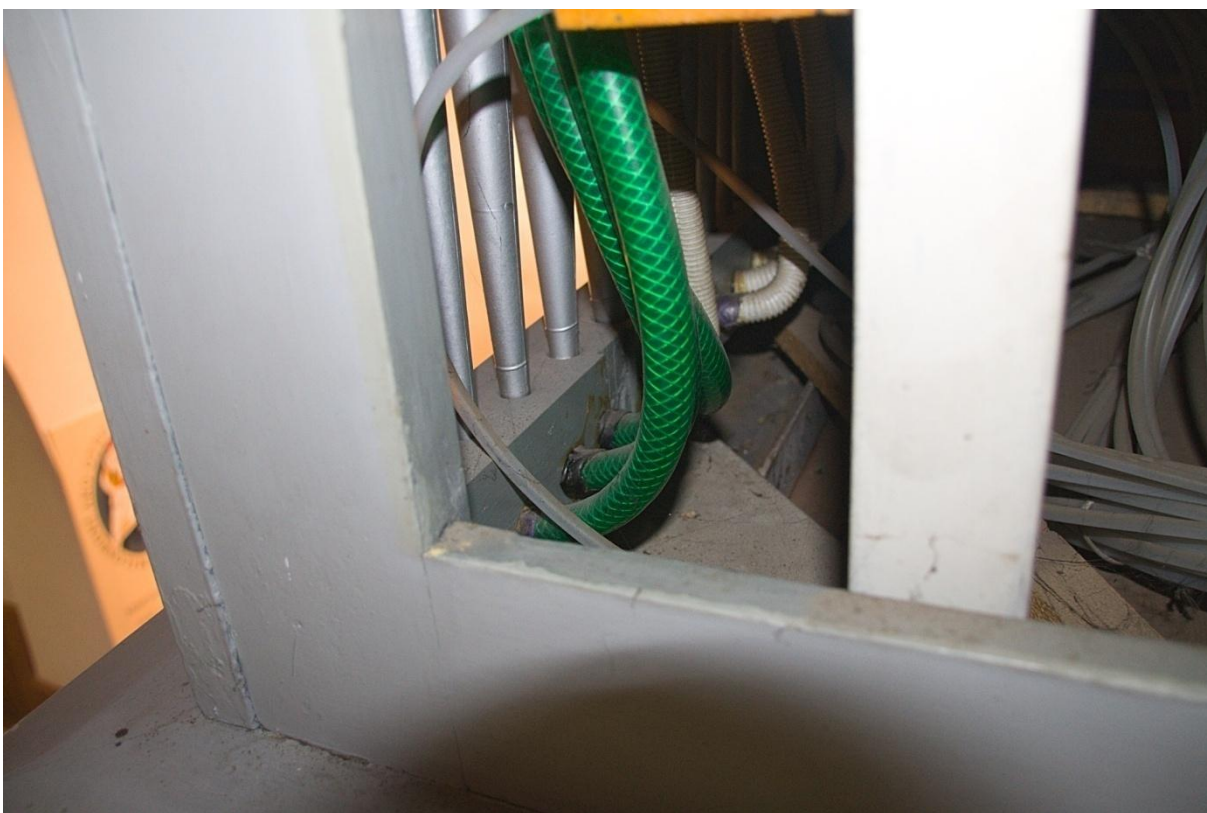
⁸⁵ Výpis poskytnutý elektronickou korešpondenciou z Pamiatkového úradu v Bratislave 11.3.2015

Príloha 7

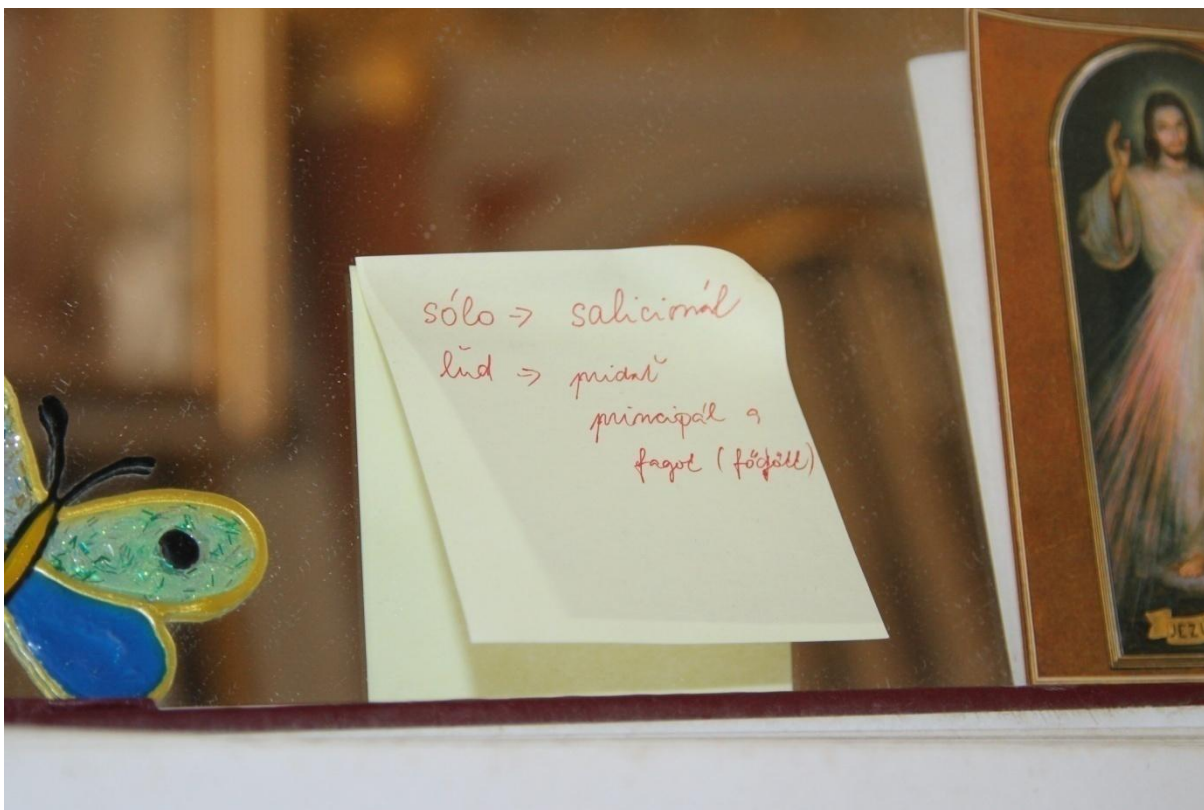
Fotopríloha (autorom všetkých fotiek okrem obrázku 22 je autor práce)



Obrázok 1 Moderné kondukty (Durošník rk)



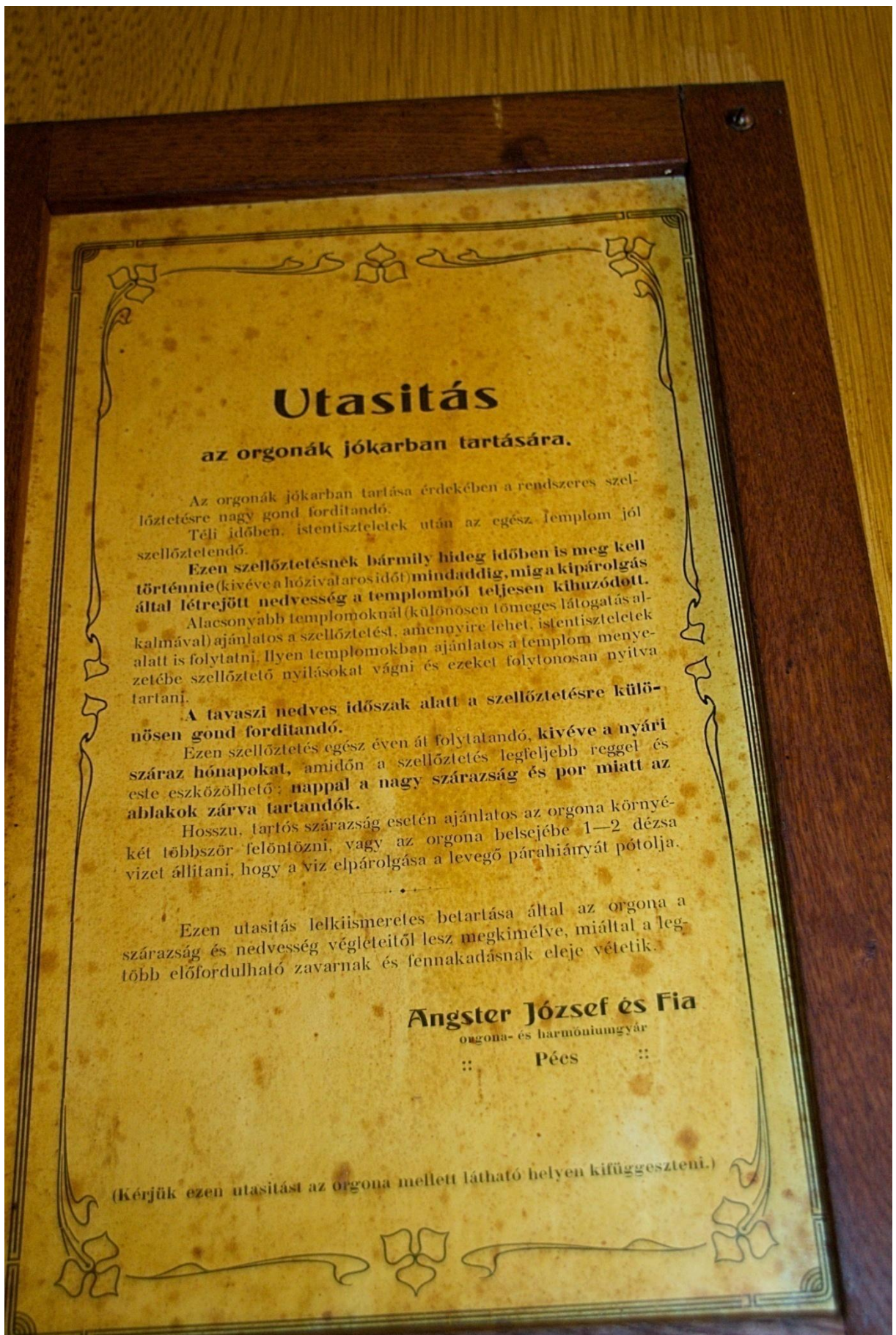
Obrázok 2 Moderné kondukty (Olšovany rk)



Obrázok 3 Pomôcka pre organistu ako registrovať (Ľubotín rk)



Obrázok 4 Profesionálne zapojené elektrické čerpadlo vzduchu (Rožkovany rk)



Obrázok 5 Návod na udržiavanie vlhkosti vzduchu (Hraň ref)



Obrázok 6 Dlho neladená píšťala (Nižný Slavkov rk)



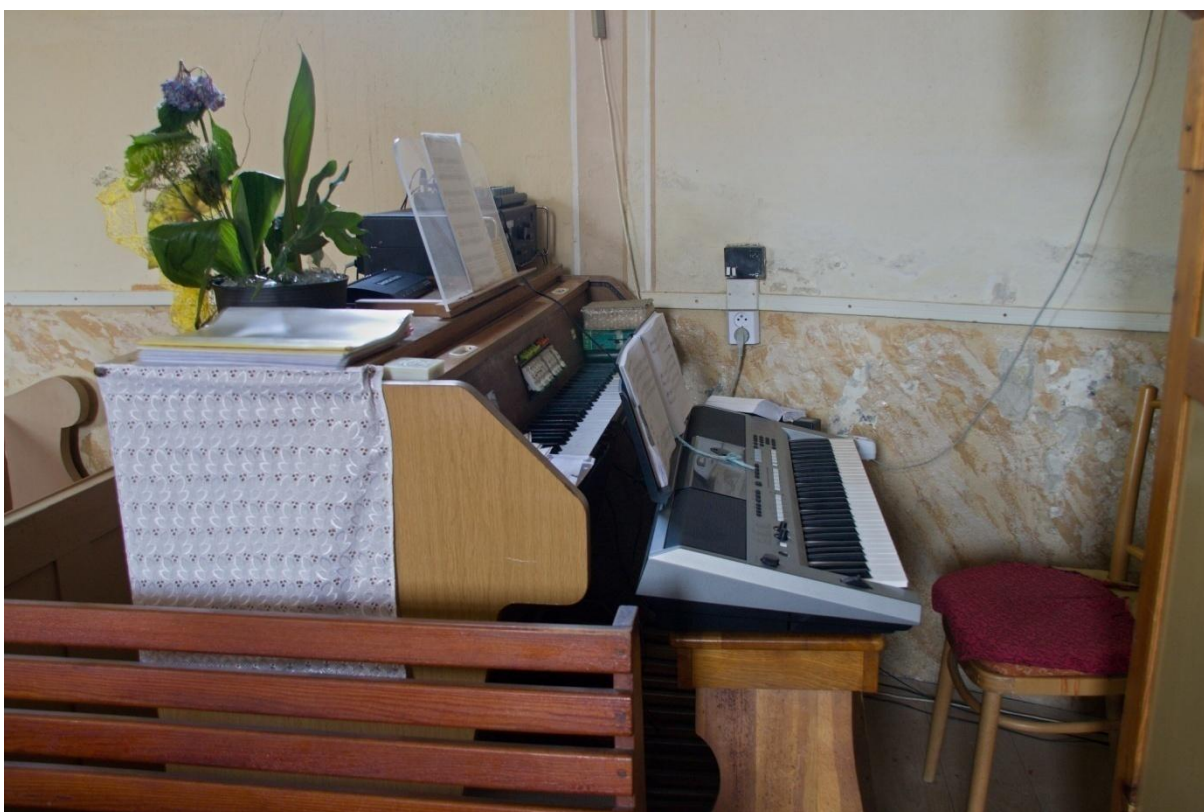
Obrázok 7 Ručný čerpací mech (Blažice rk)



Obrázok 8 Oprava píšťal univerzálnym prostriedkom (lepiaca páska) (Bočiar rk)



Obrázok 9 Upravený hrací stôl pre syntetizátor (Byster ref)



Obrázok 10 „Dvojmanuál“ (Záhor ref)



Obrázok 11 Hrací stôl - ideálny odkladací priestor (Strážne ref)



Obrázok 12 Zdevastovaný nástroj (Malčice ref)



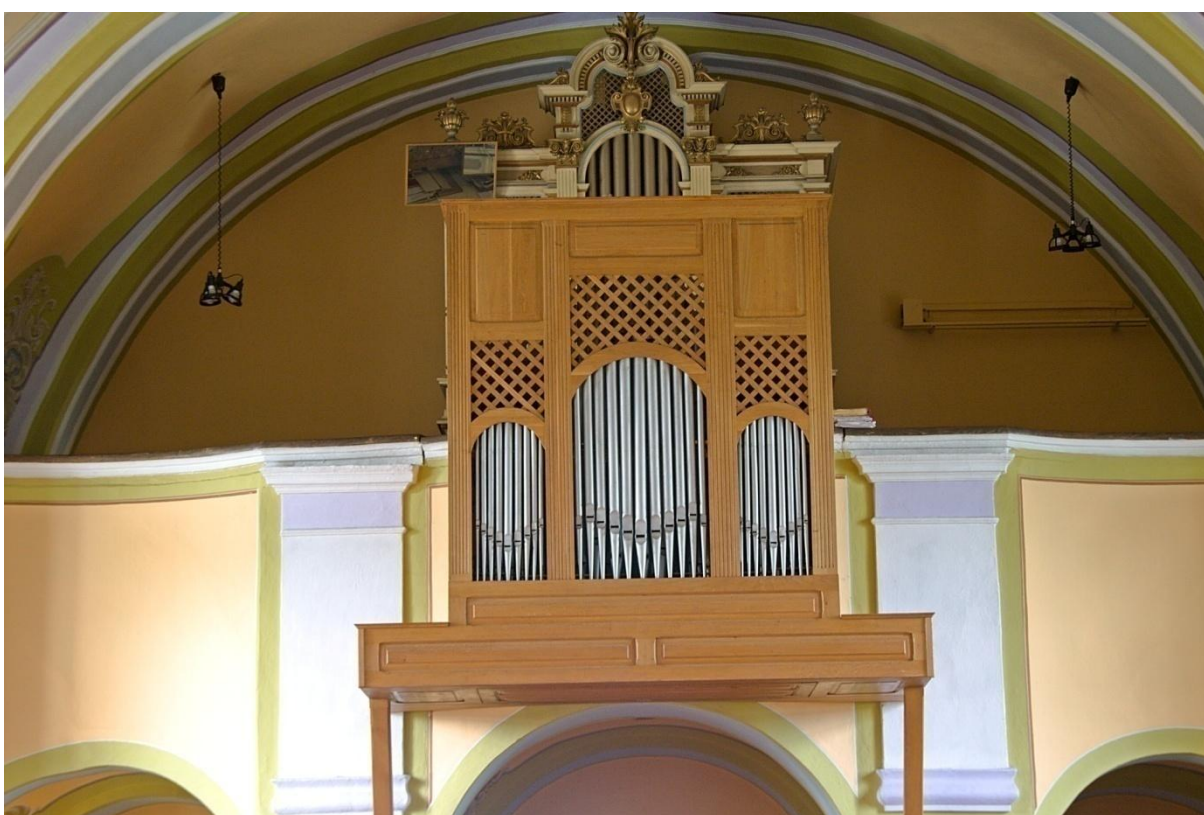
Obrázok 13 Aktualizovaný hrací stôl ... (Lastomír ref)



Obrázok 14 ... a pôvodný hrací stôl (Lastomír ref)



Obrázok 15 Organ privezený z Užhorodu s pekným prospektom (Jenkovce ref)



Obrázok 16 Pribudovaný „pozitív“ (Nižná Myšľa rk)



Obrázok 17 Prikrytý pedál (Boňany rk)



Obrázok 18 Digitálny organ na fare (Boľ rk)



Obrázok 19 Prospektové píšťaly ošetrené proti červotoču (Žbince rk)

PROSBA

Vážení spoluveriaci!

V návale každodenných povinností niekomu mohlo uniknúť, že neprispel na úhradu cestovného pre kantora na tento rok. Touto cestou vás teda prosíme o skontrolovanie či ste na zozname, ktorý je uverejnený na nástenke. Tento príspevo je dobrovoľný, ale bez neho budú naše bohoslužby ochudobnené o neúčast' kantora, pretože na ďalšie cestovné výdavky už peniaze nemáme. Veríme, že našu prosbu správne pochopíte a tak ako po iné roky aj teraz všetci prispejeme, aby sme dôstojne slávil bohoslužby.

Za pochopenie a vaše príspevky ďakujeme.
Pánboh zaplať.

Farská rada.

ZBIERKY NA CESTOVNÉ PRE KANTORA NA ROK 2017

Zostatok z roku 2016	25 €		
<u>Január 2017</u>		<u>Jún 2017</u>	
1. Michal Mich	15 €	33. Ján Grigovský	15 €

2. Jozef Múdrov	18
4. Marta Mederová	20
5. Ján Grigovský	22
6. Michal Mikolaj	24
8. Štefan Hudák	26
9. Miroslav Husák	28
10. Mária Jurisková	30
11. Mária Ondrová	32
13. Michal Ordo	34
14. Michal Petro	36
15. Anna Medvecová	38
17. Stanislav Ledko	40
18. Anna Lesková	42
19. Michal Pastr	44
20. Ing. Tomáš Pastr	46
21. Slavomír Sabol	48
22. Michal Grajar	50
23. Jozef Z. J. Z.	52
24. Anna Medvedzová	54
25. Ján Roman	56
26. Agnesa Cuková	58
30. Ladislav Sopko	62
31. Jozef Medvec	64
33. Július Zasadný	66
36. Michal Kuc	68
38. Ján Tkáč	70
39. Mária	72
40. Ing. Ján Kocur	74
42. Matej Pafo	76
43. Anna Sopková	78
44. Stanislav Kuc	80
46. Tanenbaum	82
47. Anna Kocurová	84
48. Mária Kucová	86
51. Eva Balogová	88
58. Anton Micspán	92
59. Mária Groškova	94

Obrázok 20 Oznam farnosti (Žbince rk)



Obrázok 21 Prospekt organa - súčasnosť (Poprad sv. Egídius rk)



Obrázok 22 Prospekt organa – minulosť (Tvrdošín rk)
Zdroj: GERGELYI, WURM str. 251